

Slavkovský les

chráněná krajinná oblast

SLAVKOVSKÝ LES

arnika

č.3 23 1982 •

ŽIJE U NÁS VYDRA — M. HAIN ⑧③

**KYSELKY SLAVKOVSKÉHO
LESA** — STANISLAV WIESER ⑧⑥

**ŠVÉDSKÉ/STARÉ/ŠANCE
NAD KYNŽVARTEM** ⑧⑧
ZDENĚK PROCHÁZKA

BLATKA A KLEČ — B. HOLUBIČKOVÁ ⑨②

**VÁPENNÁ PEC U TABÁKO-
VÉHO MLÝNA · POVĚST
O ZALOŽENÍ MICHAL. HOR** ⑨⑧
ZDENĚK BUCHTELE

JAK SE CHRÁNÍ PŘÍRODA .. ⑩①

**PROČ SLAVKOVŠTÍ GOETHO-
VI SOCHU NEPOSTAVILI** ⑩②
RICHARD ŠVANDRLÍK

**ZAJÍMAVÉ MINERALOGIC-
KÉ NALEZIŠTĚ V OKOLÍ
SMRKOVCE** — OTA BAXA ⑩⑤

ZNÁTE NAŠE DRAVCE M. HAIN ⑩⑥

**K EXPLOATACI HADCE VE
SLAVKOVSKÉM LESE** ⑩⑨
STANISLAV BURACHOVIČ

ALEJ SVOBODY — ⑩⑩

**SEVEROZÁPAD SLAVKOV-
SKÉHO LESA** — R. ŠVANDRLÍK ⑩⑪

**KALAMITNÍ VÝSKYT LIS-
TOVÝCH BEJLOMOREK NA
JAVORU KLENU** — V. SKUHRAVÝ ⑪⑤

MOUČNÉ PYTLE — BURACHOVIČ·WIESER ⑪⑦

**RENESANČNÍ RELIÉF
V KOSTELNÍ BRIZE** ⑪⑧
BURACHOVIČ·WIESER

HOSPODÁŘSKÉ OBJEKTY ⑪⑧
V. PROCHÁZKA·HUML

TERÉNNÍ ŠKOLENÍ L. PLACHÝ ⑪⑨

Řídí redakční rada ve složení:
RNDr. Jaroslav Boček, PhDr. Stanislav Burachovič, Jarmila Hůrková, prom. ped., PhDr. Vladimír Mašát, ing. Josef Královec CSc, Eva Rybová, prom. ped.

Odpovědný vedoucí a grafická úprava: Jan Harvánek

Adresa redakce:
SPRÁVA CHKO SLAVKOVSKÝ LES,
U SOKOLOVA 119/15
353 01 MARIÁNSKÉ LÁZNĚ

ARNIKA - informační a metodický list, jako nepravidelník vydává správa CHKO Slavkovský les (KSSPPOP Plzeň) pro aktiv dobrovolných spolupracovníků. Neprodejná tiskovina určená pouze pro vnitřní potřebu. Tisk povolen OK ONV Cheb (T-18-75 PE). Náklad 900 kusů.

Tisk: SLUŽBY KARLOVY VARY

barevná fotografie na přední straně obálky: **KYNŽVARTSKÁ
ALEJ** /foto BAROCH/ · na zadní straně:
SPR SMRADOCH /foto HARVÁNEK/
.. TISK OBÁLKY TISKÁRNY SNP MARTIN

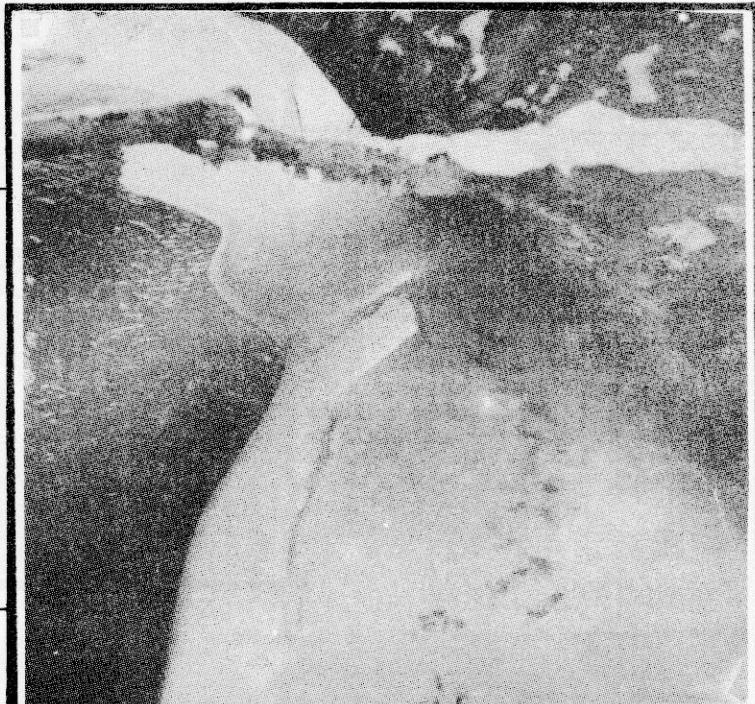

ŽIJE U NÁS VYDRA? –

Mirko Hain ○ text a fotografie

Správa chráněné krajinné oblasti Slavkovský les se obrací článkem Jana Harvánka ke svým spolupracovníkům výzvou, týkající se sledování vydry říční v rajonu CHKO. Rád bych několika informacemi podpořenými příležitostnou osobní zkušeností, podtrhl již zmíněný skrytý způsob života tvora, jehož sporadický výskyt bude předmětem bádání i v této části naší republiky.

Vydra vystoupila na ledovou krustu pod mostkem v místech největšího prolomení zledovatého lemu (patrně došlo ke zborcení její vahou). Bahnitá náplava pod mostkem zvýraznila její stopy.

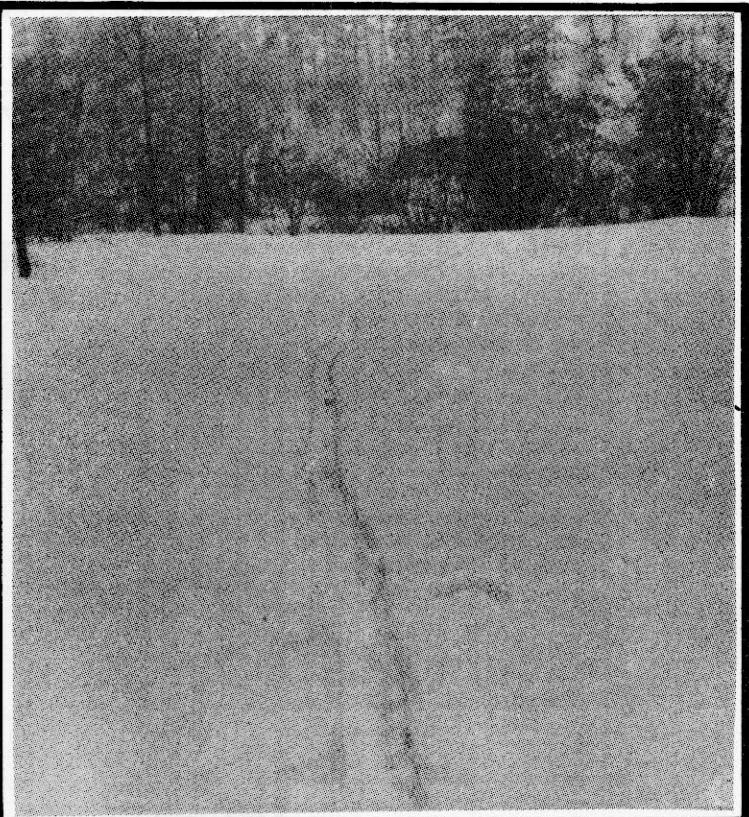
PRAXE UKAZUJE, že o existenci vydry říční v nejbližších místech nory nemají tušení ani každodenní hostě, vysedávající na březích v ranních i večerních hodinách - místní rybáři. Například zhruba 300 m od doupěte, existujícího před dvěma lety, byla vydra viděna spolu s mláďaty naposledy před šesti lety. Jedná se o informaci získanou na sklonku srpna 1982 z vydří lokality, z níž jsem během návštěvy získal fotografický dokument vydřích stop.

Dobu jejího průchodu určitou oblastí nestačí mnohdy zaregistrovat ani místní myslivci, rybáři a lesní personál, přestože se jedná o trasu, kterou vydra každoročně v zimních měsících absolvuje. Na druhé straně však vydra dokáže šokovat tovární zaměstnance několikadenním výskytem v náplavě na česlech strouhy, při konzumaci potravy. Případy, kdy se vydra slunila na suchém rákosí, nebo v seně, nejsou též vzácností - tedy relativně.

Nákres dokládá rozsah migračních schopností této kurovité šelmy během dvanácti měsíců. Podkladem nákresu jsou informace o pohybu jedince v doprovodu určitého počtu mláďat, což bylo dostačujícím identifikačním znakem. Existence vydry v tomto kraji pak potvrdily informace z jiného zdroje, týkající se pozorování vydří dvojice v jednom místě uváděné

trasy. Rozsah teritoria vydry tedy snižuje naději na identifikaci jejích pobytových znamení, která se navíc rychle ztrácí.

Před dvěma lety jsem vyjel do míst, kde se podle souhrnu prostudovaných informací měla vydra v zimním období zdržovat. Ještě před obědem jsem v mrazivém, ale slunečném dni, sešel k řece obtěkající obec a první desítky metrů mne doslova šokovaly množstvím stop, vedoucích z vody na ledový lem břehu, odkud opět směrovaly do vody. Kameny uprostřed toku byly utapané, zdobené trusem, leč bez zbytků šupin. V místech, kde se tok stácel do půloblouku, tvorila tětivu tohoto pomyslného luku brázda ve sněhu, z vody do vody; jakoby tudy někdo vlekl punčochu naplněnou pískem, nebo pytlík se cvičkami nějakého školáka. Jinde se tato smyková stopa kombinovala s otisky končetin. Stopy tlapek tvorily i slušně viditelnou "šňůru" pod břehovými převisy.

Na této lokalitě procházel vydra krajnou účasti korytem vodního toku, ale meandr obyčejně přecházel po souši v nejkratší přímce a nejrychleším možným způsobem - smýkáním.

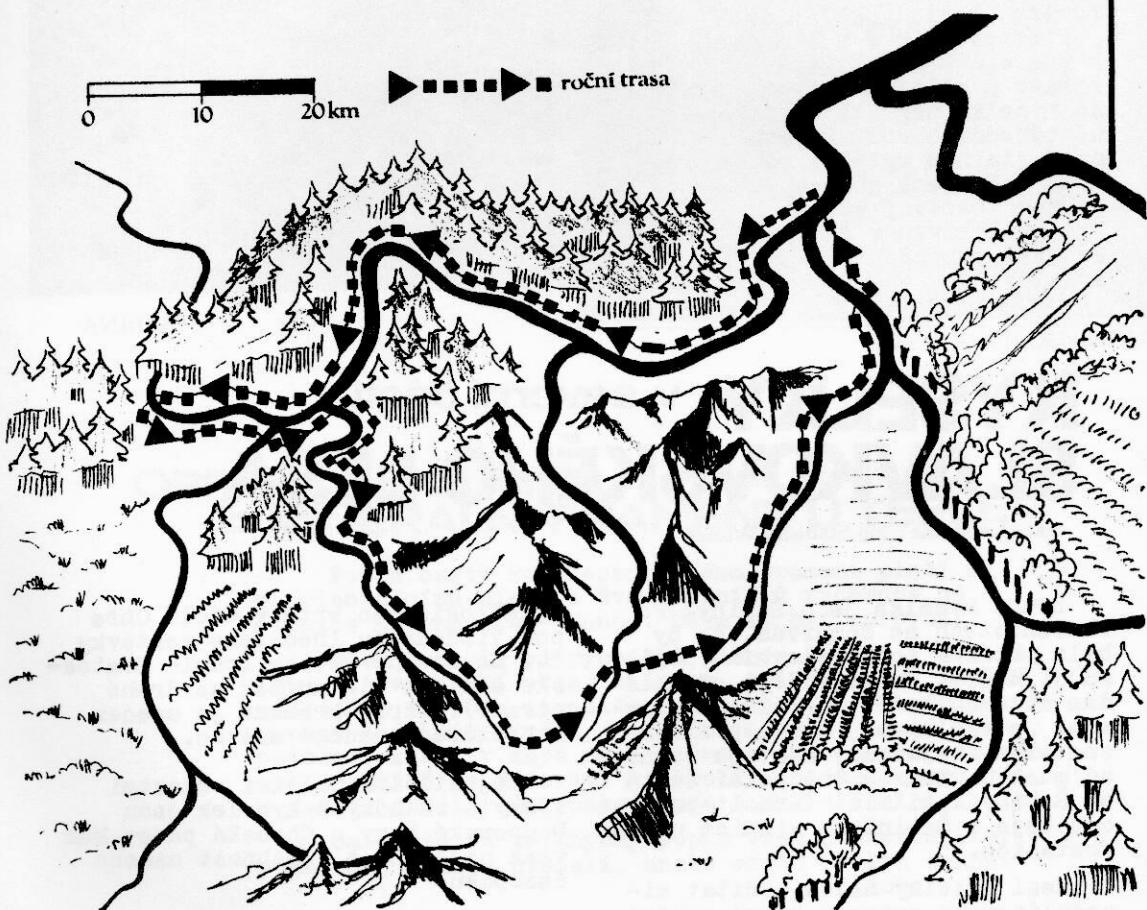
Vše bylo staré nejméně 24 hodin, sníh i stopy měly bohaté nárůsty ledových krystalků.

Druhý den nastalo oteplení a husté sněžilo. Přesto ke třem kilometrům z minulého dne přibyla revize dalších šesti kilometrů vodoteče, během níž byla fotograficky zdokumentována všechna zmíněná pobytová znamení. Některé snímky jsou k dispozici - snad neutrpí příliš kvalitou reprodukce a pomohou při obtížné identifikaci vydry v terénu. Pak sníh zahladil vše, včetně sněhových druh - smykků, které byly na rovné, zasněžené ploše jen nepatrně světlejší. Odpoledne nemohl už nikdo tušit, že krajem před třemi, čtyřmi dny prošla vydra.

V létě, kdy je možné poznat přítomnost vydry pouze z bahnitých,

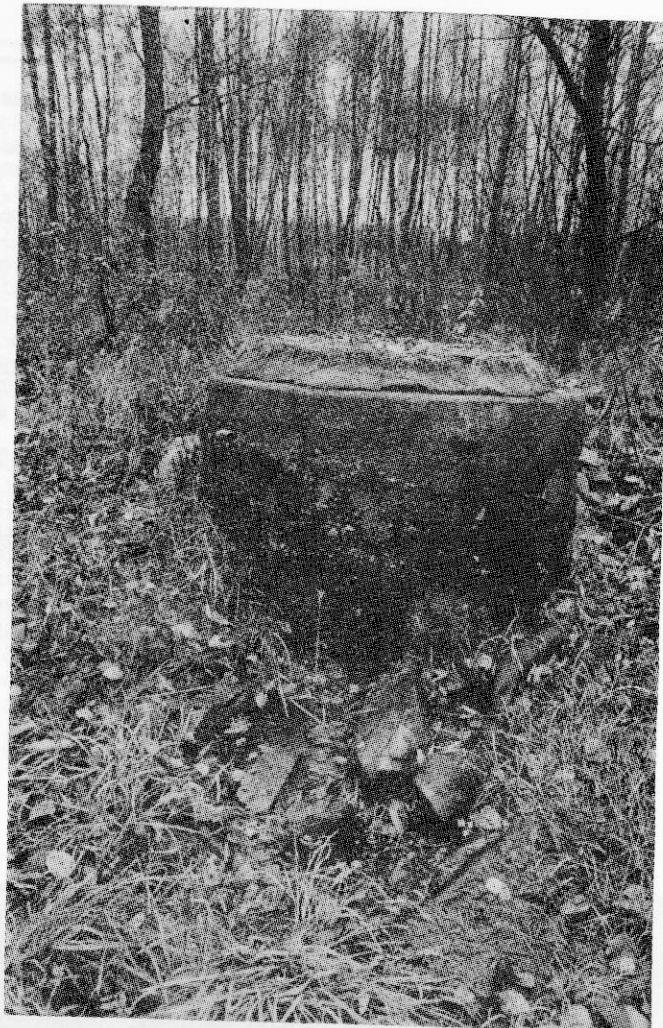
nebo jemných pískových naplavenin pod jinak hustě zarostlými břehy, nebo se o přítomnosti informovat z trusu na balvanech a padlých kmenech v řečišti - to vše je otázkou mimořádného štěstí spatřit důkazy vydří existence. Stačí nepatrné přehánka s následným zvýšením hladiny potoka či říčky, aby okamžité zvýšení hladiny smylo veškeré stopy.

Tolik tedy zhruba o úsakách, které v sobě skrývá terénní šetření výskytu vydry. Mohou být leckde - třeba i každoročně - vůbec ne snadno čitelným podpisem vydry. A tak úplně nakonec snad mohu jen tvrdit, že "trpělivost přináší růže".

Zatímco jižní část Slavkovského lesa a severozápadní část Tepelské vrchoviny je bohatá na vývěry chladných minerálních vod, na severu CHKO Slavkovský les se žádný takový pramen nevyskytuje. Karlovy Vary jsou dostatečně známé svými termálními prameny. Ještě před lety zde v serpentíně Bezručovy ulice pod nemocnicí vytékal tzv. Železitý pramen. Ten jediný by byl ještě na území chráněné krajinné oblasti Slavkovský les, kdyby z důvodů mnoha neznámých nepřestal v dříve upravené jímce v altánu vytékat.

Na území Karlových Varů (za hranicí CHKOSL) je ještě tzv. Červená kyselka. Vyvěrá vpravo u silnice směrem na Kyselku naproti čistirně odpadních vod. Pramen není jímán a vytváří mokřinu s červeně zbarveným bahmem (barevný snímek byl publikován v časopise Naši přírodou 6/81, str. 10/).

ŠABINA

KYSELKY v severní části SLAVKOVSKÉHO LEZA

text a fotografie: ing Stanislav Wieser

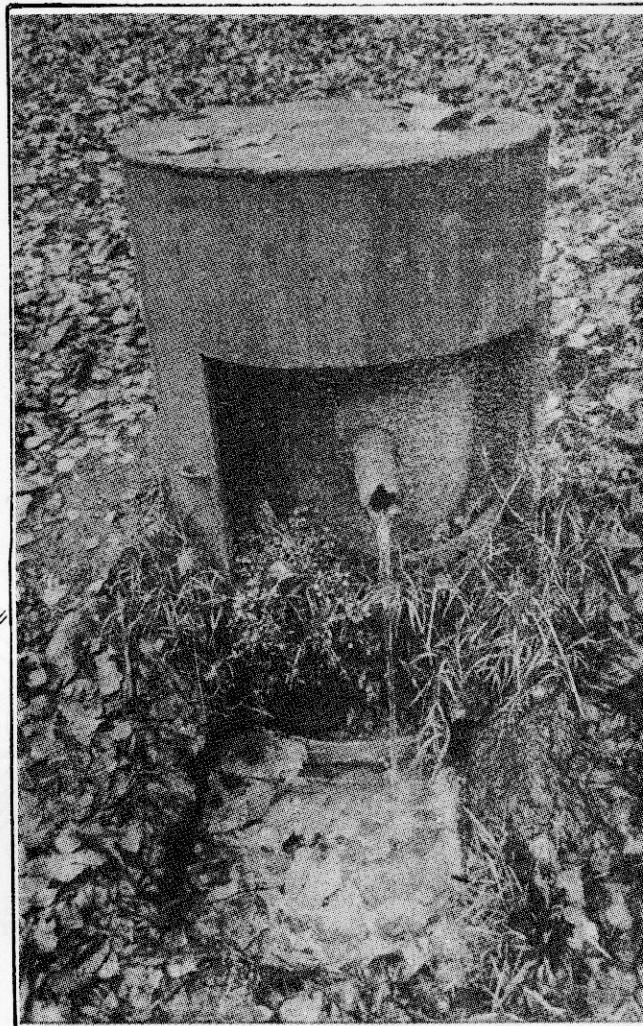
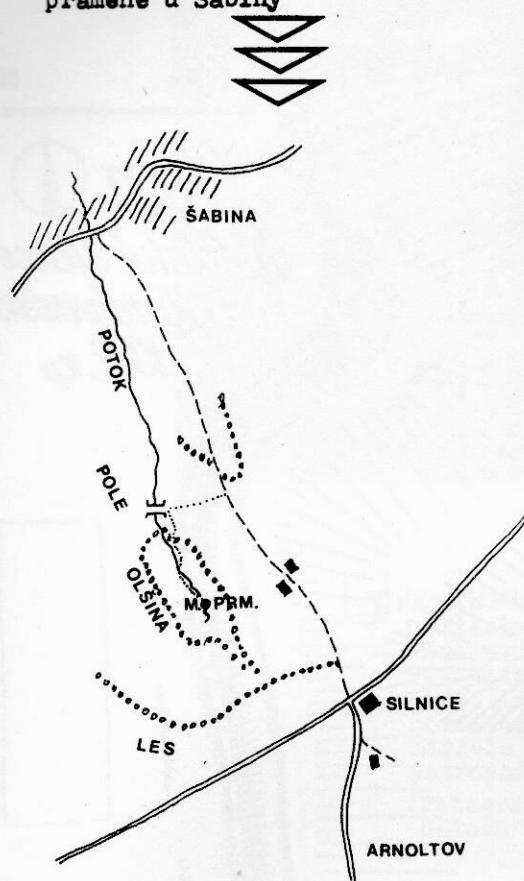
Druhá kyselka je u Šabiny. Po zkušenostech se domnívám, že by bylo obtížné podle slovního popisu ji najít. Proto raději předkládám situační náčrt. Pěšina k prameni je vyšlapaná, ale nepříliš znatelná, zejména v nástupu jižně od můstku. Zakreslená polní cesta ze Šabiny k silnici (Arnoltovu) odbocoje v Šabině ze silnice u trastanice.

Mezi kyselky nelze počítat mineralizovaný pramen, který vyvěrá

z geologického vrtu v údolí Ohře pod Vildenavou (nedaleko zastávky č. 9 na naučné stezce Doubí-Svatošské skály - viz snímek na druhé straně). Popis pramene je uveden v brožúře o naučné stezce.

Nejbližšími dalšími oblastmi výskytu chladných kyselk jsou Dourovské hory a Chebská pánev, kam však nezasahuje působnost našeho časopisu.

Situаční plánek minerálního pramene u Šabiny

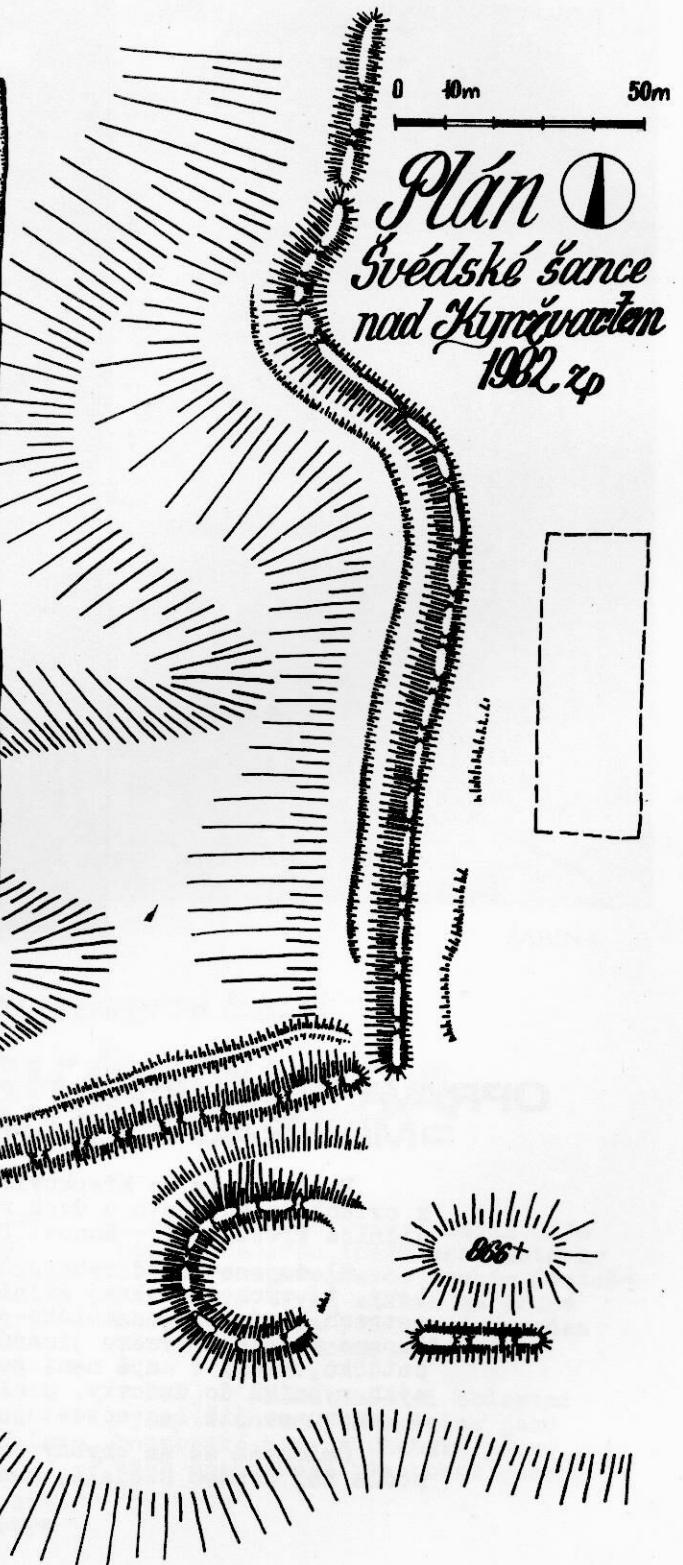
VRT POD VILDENAVOU

OPRAVA KE ČLÁNKU (ARNIKA 2'82 - str.72) »MINERÁLNÍ PRAMENY U TEPLÉC«

Popis cesty ke Křepkovickejmu prameni platí až k orientačnímu místu u dvou rybníčků východně od silnice Křepkovice - Hanov. Dále má být správně:

Sledujeme-li od rybníčku jižním směrem k Hanovu levý, tj. východní okraj silnice, přijdeme asi po 200 metrech k místu u osamělého patníku, kde obočuje vyklapaná stezka k vývěru jímanému v dutém kmeli. Je u potůčku, který v mapě není pojmenován; teče od zmíněných rybníků do Hadovky. O několik desítek metrů dál k Hanovu se již les rozestupuje u mokré údolní louky.

Omlouvám se za chybný popis všem čtenářům, kteří podle něj pramen hledali, anebo místo vývěru znají.
autor

TRÍCETILETÁ VÁLKA, probíhající na našem území po neštastné Bílé hoře, zanechala po sobě mimo všeobecného úpadku a býdy i četné pomístní názvy. Tato pomístní jména označovala místa vojen-ských ležení, opevnění, hrobů nebo bitev. Mnohá pomístní jména byla časem zapomenuta, jiná se udržela dodnes, někde i se znatelnými pozůstatky patrnými v terénu.

(Fotografie nahoře: Stará šance nad Kynžvartem, dělová bašta)

Zdeněk Procházka

Text * fotografie

Švédské /staré/ šance nad Kynžvartem

Dělová bašta nad Kynžvartem, ve které jsou patrné zářezy pro děla.

JEDNÍM Z TAKOVÝCH MÍST jsou i Švédské šance nad hradem Kynžvartem, vybudované Švédy v roce 1648. Okolnosti předcházející stavbě této dělové baterie, která zapříčinila i konec hradu Kynžvartu, jsou poměrně podrobně známé ze starých pramenů.

ROKU 1647, Švédové vedeni generálem Vrangelem, postupujícím od Chebu do vnitrozemí Čech, obsadili i kynžvartský hrad s okolím, který nebyl již tehdy od vrchnosti obýván (1). V blízkosti dnešní obce Valy (Alteschanz) poručili třem či čtyřem stům okolních sedláků kopat mohutné valové opevnění (2). Po šarvátkách u Třebel a Teplé přitáhli císařští, vracející se od Chebu 23. října 1647, až před tuto kynžvartskou šanci. Pěti stům císařských jezdců a sedmi tisícum arkebusírů (lehká jízda) velel tehdy Lévon de la Corona - nevyšší plzeňský velitel. Císařští zahájili rychlý a překvapivý útok dvěma kusy a dvěma hmoždří, přesto se ale švédská posádka vzdala až v pátek 25. října ve čtyři hodiny odpoledne. Císařští

potom drželi sedlo i s hradem po několik měsíců, až do počátku dubna 1648. Tehdy nejvyšší švédský velitel Chebu Koppy pronikl přes Císařský les s 1'200 muži a nechal zřídit dělovou baterii na vrcholu nad hradem, nazývanou až dodnes Starou či Švédskou šanci. Odtud započali Švédové se silnou střelbou na hrad, který se jím i se Starou šancí (u Valů) během tří hodin vzdal. Hrad vyhořel a byl značně pobořen. Obě válčící strany odešly za dalšími válečnými dobrodružstvími a starý hrad se stal postupem doby pouze zdrojem stavebního materiálu.

ZAPOMENUTA BYLA I ŠVÉDSKÁ ŠANCE, která se nám díky své vysoké nadmořské výšce (866m) dochovala v podstatě neporušená. Severovýchodně od hradu vybíhá z vyšiny krátký ostruh se dvěma nevýraznými vrcholky, jehož stěny směrem ke hradu jsou velice strmé. Švédové využili mírného vyvýšení obou vrcholů a vybudovali na nich mohutné dělové bašty, které spojili téměř 150 m dlouhým náspem. Jižní bašta postavená přímo nad hradem má v šířce 30 m a byla zřejmě obsazena sedmi děly, jak je patrné

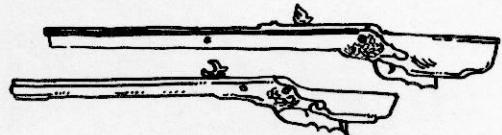
ze zárezů, které zbyly po dřevěných konstrukcích, v nichž byla děla uchycena. Podle počtu těchto zárezů můžeme usuzovat, že šance mohla být osazena téměř 40 děly. Tato mohutnost a jedinečná poloha opevnění skýtající možnost přímého pohledu do hradu, který byl asi o 40 metrů niže než šance a na dostřel sotva 300 metrů, zapříčinila jeho rychlý pád.

PODOBNÉ DĚLOVÉ OPEVNĚNÍ bylo vytvořeno i kolem vlastního hradu na jihozápadní, jižní a jihovýchodní straně. Vzniklo prokopáním starých hradních valů pravidelnými zárezy, do kterých byla umístěna děla. Toto doopevnění vzniklo zřejmě za držení hradu švédskou posádkou a ovládalo hlavné údolí pod hradem. K vlastní obraně hradu, vystavěného ještě podle středověkých opěvnovacích zvyklostí, však zřejmě nepřispělo.

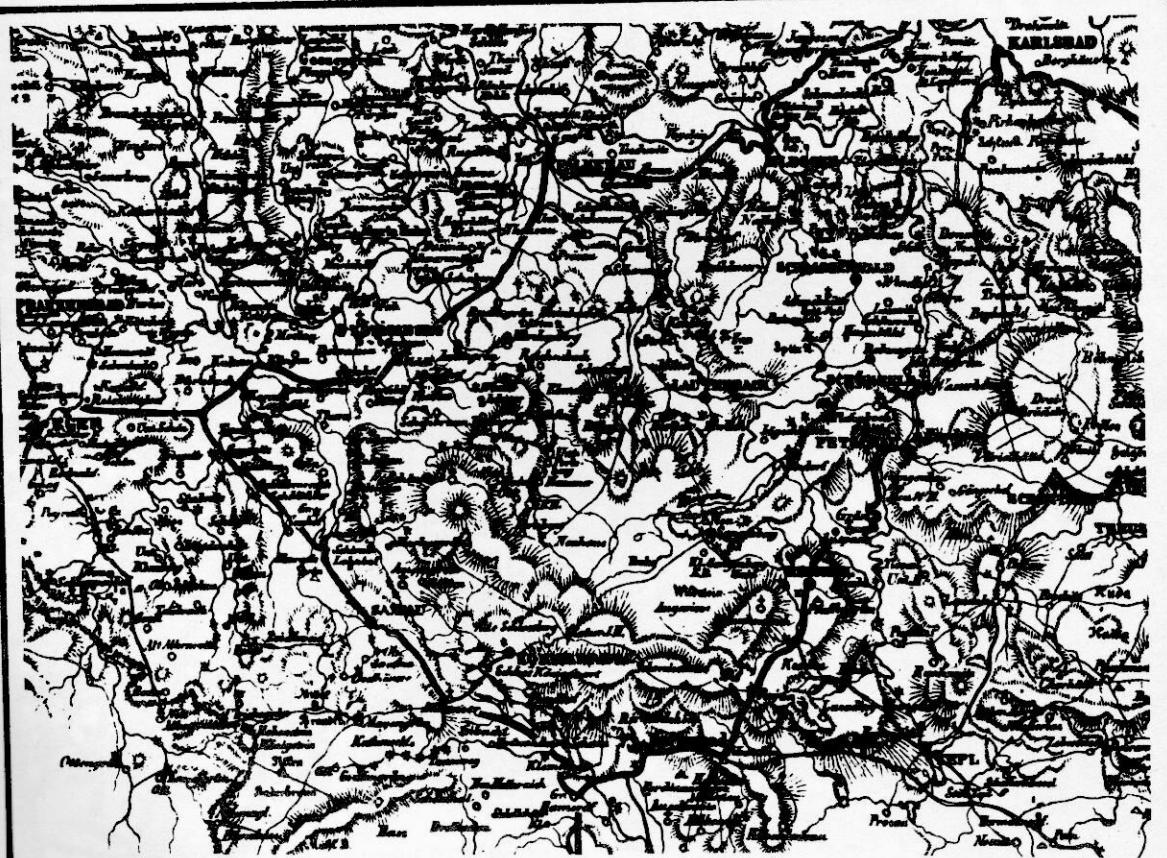
Poznámky: (1) Cedvicové, kteří vlastnili před pobělohorskou konfiskací hrad, bydleli již na tvrzi v údolí pod ním.

(2) Opevnění u Valů vojensky použitelné ještě po kontrole r. 1780, dnes již není patrné. Stejně tak jako opevnění u Ušovic či mladší francouzské u Trstěnic. Ta, stejně jako mnohá další zanikla hlavně rozšířováním silnic a intenzifikací zemědělského a lesního hospodářství.

Použitá literatura u autora.

MAPA OBLASTI Z R. 1828

PINUS MUGO (borovice kleč) a P.UNCINATA (b.hákovitá, "blatka") jsou blízce příbuzné evropsko-alpínské taxony s hlavním rozšířením nad lesní hranici evropských pohoří od Pyrenejí po Balkán. V těchto polohách jsou celkem indiferentní ke geologickému podkladu, ale jsou diferencovány geograficky. PINUS UNCIATA (stromovitá) zaujímá západní část celkového areálu, P. MUGO (keřovitá) pak východní. Kromě toho je známo zejména ze střední Evropy, velké množství ostruvkovitých výskytů v lesním pásmu a v různých nadmořských výškách, které jsou vázány pouze na rašelinový podklad. Tyto porosty jsou význačné pro přírodu Sumavy, Třeboňské pánve, Krušných hor a známe je i ze Slavkovského lesa.

● Rašeliništění populace se vyznačují velkou morfologickou proměnlivostí v habitu i ve tvaru a stavbě šišek. Keře mají rozmanitý tvar, od kuželovitých a kulovitých po rozlehlé nízké útvary, složené ze slabších větví a na povrchu jakoby zastřížené (tzv. stolové formy), hojně zvláště ve vrcholových partiích rašeliniště. Stromovité jednotkové formy mají koruny rovněž různě utvářené. Od štíhlých, kuželovitě zakončených až po deštníkovité vyklenuté nebo zploštělé. Německá literatura má pro tyto formy samostatné výrazy: Spirke - stromovitá, Latsche - keřovitá a Kussel - stolovitá forma.

● Variabilita šišek se týká několika znaků. Je to především souměrnost - šišky jsou buď v různém míře zakřivené a excentricky stopkaté a mají tedy jen jednu rovinu souměrnosti (š.zygomorfní), nebo jsou souměrné podle osy se středovou stopkou a bez zakřivení (š. aktimorfní). Ještě rozmanitější je

BLATKA a KLEČ

Dr. B. Holubičková CSc.

tvar štítků, zakončujících zdřevnatělé plodní šupiny (tzv. apofyzy). Štítky mohou být ploché, vypouklé až jehlancovité nebo hákovitě zakřivené a přitom různě vysoké. Na téže šišce mohou být štítky různého tvaru. To platí zejména o šiškách zygomorfních, které mají na vnější (delší, zakřivenější) straně štítky vyšší, více zahnuté apod. proti straně opačné. Zygomorfní typ souměrnosti tak ještě více vyniká. Nezřídka však nacházíme i zygomorfní šišky s

apofyzami plochými nebo jen docela málo vypuklými i na vnější straně šišky.

● Vysokohorské populace jsou málo vyriabilní a mají výraznou korelací mezi znaky. Stromovitý habitus je spojen se šiškami zygomorfními, keřovitý s aktinomorfními. Na rešeliništích (ale též v Alpách) tato vazba chybí a kombinace znaků jsou mnohem rozmanitější. Vyskytuje se např. stromovité typy s pravidelnými šiškami a plochými apofyzami nebo naopak, keře se šiškami zygomorfními a s apofyzami vypouklými až hákovitými, ale též četné střední a přechodné formy. Variabilita znaků na šiškách je téměř spojita a tvoří variační řadu, jejíž krajní členky mají typicky vyvinuté druhové znaky a jsou dobře rozlišitelné morfologicky i geograficky.

● Složitost této morfologické struktury se odráží i v taxonomické problematice, poznamenané nadto i některými nejastnostmi a omyly. Ve starší literatuře najdeme celou řadu taxonů se jmény odvozenými od morfologie šišek. Jejich taxonomická hodnota je často problematická. V minulém století bylo popsáno velké množství forem a variet, lišících se jen znaky na apofyrách, někdy velmi nepatrnnými.

Pinus uncinata (blatka) ve státní přírodní rezervaci Kladské raštiny - Tajga, vytváří souvislé porosty v průměru 150 let staré (nalevo).

Existence plynulých přechodů mezi krajními varianty vedla k taxonomickému pojetí širokého druhu PINUS MONTANA (borovice horská) se dvěma i více nižšími taxony. Moderní taxonomie užívá v podobných situacích termínu "komplex", mluvíme proto o "komplexu P.mugo".

Mnohem menší variabilitu vyzkouje habitus, přesněji řečeno jeho hlavní složka - typ větvení a počet kmén. Celkový vzhled rostliny a zvláště její velikost se dost silně mění a rozdíly mezi oběma základními typy mohou být do jisté míry setřeny vnějšími vlivy. Tyto tzv. ekomorfozy jsou hojně v extrémních podmínkách, zejména na rašeliništích, v horách na místech vystavených mechanickým vlivům větru a lavin, na suťových prudech apod. Ale i u nich zůstává zachován základní typ větvení. Přechody mezi stromovitými (jednokmennými) a keřovitými (vícekmennými) varianty nejsou časté. Vyskytuje se zpravidla jen na přímém kontaktu obou druhů.

Habitus, jako méně variabilní, je proto vhodným diagnostickým znakem na úrovni druhů; silně variabilních znaků na šiškách je lépe použít na rozlišení nižších taxonomických jednotek. Tak vzniká třídění na dva druhy a čtyři poddruhy (subspecie).

1) PINUS MUGO ssp. PUMILIO

keřovitá, šišky aktinomorfí, apofyzy ploché

2) P.MUGO ssp.PSEUDOPUMILIO

keřovitá, šišky slabě až výrazně zygomorfí, apofyzy vyklenuté až hákovité

3) PUNCINATA ssp.UNCINATA

stromovitá, šišky výrazně zygomorfí, apofyzy hákovité

4) PUNCINATA ssp.ULIGINOSA

stromovitá, šišky slabě zygomorfí až aktinomorfí, apofyzy hákovité až vyklenuté

Novým rysem této taxonomické koncepce je rozlišení druhů na základě habitu. To je třeba mít na paměti při studiu literatury. Tak

např. starší literární údaj "P. UNINCINATA" znamená, že jde o variantu se zygomorfními šiškami, ale nedává, je-li stromovitý nebo keřovitý.

Zvláštní pozornosti zasluhují taxony PSEUDOPUMILIO a ULIGINOSA. Mají společnou vlastnost; na rostlině převládají znaky jednoho druhu, ale je přítomen i některý znak dalšího z dvojice druhů. Tento typ variabilita je charakteristický pro tzv. introgresivní hybridizaci (zkráceně introgresi) a je výsledkem hybridizace a opakování zpětného křížení hybridů s jedním z rodičovských druhů. V našem případě se introgrese "čistého" znaku projevuje především u soumrnnosti šišek, kdežto habitus (počet kmén) je stabilnější a zůstává v hranicích druhu. Také celé populace můžeme rozlišovat na "čisté" a "introgresivní" podle toho, jak široké mají variační rozpětí soumrnnosti šišek.

"Čisté" jsou tvořeny pouze typickou subspecií a variabilita v soumrnnosti šišek je uvnitř populace nepatrnná. V introgresivních populacích jsou naproti tomu vždy přítomny obě subspecie a soumrnnost šišek má široké variační rozpětí, zahrnující oba druhy.

V areálu celého komplexu jsou oba typy populací rozloženy s pozoruhodnou zákonitostí. Ve střední části se areály přesahují a oba druhy tvoří introgresivní populace. Na tuto oblast navazují pak areály jednoho druhu (P.MUGO na východě, P.UNCINATA na západě) s transgresní zónou introgresivních populací. Ty pak postupně přecházejí v populace "čisté" ve vzdálenějších okrajových částech areálu. Introgresivní populace obou druhů zahrnují všechny formy šišek od aktinomorfních přes slabě zygomorfí až po výrazně zygomorfí.. Poměr forem se případ od případu mění a je charakteristickým rysem každé populace.

Na základě kvantitativního poměru těchto forem je možno stanovit intenzitu introgrese v dané populaci, srovnávat populace mezi sebou i posuzovat rozložení introgrese na větším území. U obou se areál skládá ze tří oblastí, odlišných ekogeograficky i strukturou introgrese. Po této stránce je

lépe prostudován areál PINUS MUGO a zmíněné oblasti jsou vymezeny celkem přesně:

a) subalpínská oblast "čistých" populací:

pouze ssp. PUMILIO; introgrese se neprojevuje; klečové pásmo nad lesní hranicí v pohořích východní Evropy (Karpaty) a v Krkonoších;

b) subalpínská oblast introgresivních populací:

obě subspecie; introgese zřetelná, s gradientem od západu k východu (nejvyšší uvnitř areálu P.UNCINATA, klesá se vzdáleností od jejich hranic); nad lesní hranicí evropských pohoří v západní části areálu P.mugo (Alpy);

c) intrazonální oblast introgresivních populací:

obě subspecie; introgese kolísá značně i mezi blízkými populacemi; rašeliniště v lesním pásmu, tj. asi 700 - 1 100 m.n.m.; převážně střední Evropa (rozšíření závislé na výskytu biotopu).

● Obě zákonitosti platí i areálu P.UNCINATA. "Čisté" populace jsou doloženy z Pyrenejí; subalpínské introgresivní z rakouských a švýcarských Alp. O jejich rozsahu a hranicích oblastí však víme dosud velmi málo.

● Na našem území známe intro-

gresivní populace obou druhů pouze na rašeliništích a to P.UNCINATA v souvislých porostech od nížin do 800 m.n.m. (jednotlivě i výše), P.MUGO od 700 m po hranici lesa. Oba druhy tvoří samostatné porosty; pokud se vyskytuje společně, jsou diferencovány ekologicky. Stromovitá P.UNCINATA zaujímá příznivější okraje a prstencovitě obklopuje více zamokřený a živinami chudší střed rašeliniště s porostem keřovité P.MUGO. Urcitý vztah k subalpínské "čisté" P.MUGO lze vystopovat i ve složité struktuře intrazonální oblasti. Šumava s fragmenty klečového pásmu na minerální půdě má rašeliniště populace se všemi stupni introgrese, naproti tomu v Krušných horách nižší stupně chybějí. P.UNCINATA se chová opačně. Lokality v blízkosti větších areálů P.MUGO (Šumava, Krušné hory) mají vyšší intenzitu introgrese, vzdálenější (třeboňská blata) naopak nižší.

● Na třech lokalitách Kladských rašelin ve Slavkovském lese jsou zastoupeny oba druhy. Nejvíše položené rašeliniště L y s i n a má bohatý porost P.MUGO, na ostatních dvou (Tajga, Paterák) roste P.UNCINATA. Populace na Lysině má asi 50% rostlin s šiškami typickými pro druh (tj. aktinomorfni), u 40% jsou šišky středního typu (slabě zygomorfní) a u 10% výrazně zygomorfní. Podobný číselný poměr nacházíme i v populaci na Pateráků (kde ovšem jsou pro druh typické šišky výrazně zygomorfní).

Zde se tedy oba druhy shodují ve stupni introgrese. Na rašeliniště Tajga je introgese vyšší. Je zde asi 50% rostlin s šiškami přechodného typu; v druhé polovině jsou stejným dílem zastoupeny rostliny s šiškami silně zygomorfními i aktinomorfními.

● Studium introgrese pomohlo řešit i některé nejasnosti v biologii obou druhů. Jsou tu především rozdíly mezi alpskou a karpatskou P.MUGO, které se na taxonomické úrovni nepodařilo vysvětlit. Jde o rozdíly mezi typy populací a jejich oblastmi. Vysvětlení je nutno hledat v různém vývoji a odlišné historii během kvartéru. Subalpinské populace jsou relativně mladé. Vysoké horské polohy mohla vegetace osídit teprve v pozdějších klimaticky příznivých obdobích holocénu za podmínek podobných současným. Proto je stupeň introgrese nebo její nepřítomnost vysvětlitelná současnými faktory, z nichž nejdůležitější je možnost křížení a vzdálenost subalpinských lokalit PINUS UNCINATA.

● Intrazonální populace jsou starší. Vznikly současně s rašeliništěm na počátku postglaciálu. Chaotická struktura introgrese v této oblasti vede k závěru, že byla vyvolána faktory nebo okolnostmi, které dnes už nepůsobí. Mohlo to být například rozšíření obou druhů v podmírkách, kdy převládající složkou dřevinné vegetace byly druhy PINUS ("doba borobřezová" z paleobotanické chronologie). Areály těchto druhů byly pak zcela smazány pozdějšími změnami klimatu a nástupem dalších expanzívních druhů, zvláště smrku. Rašeliniště populace tedy konzervuje strukturu P.MUGO z dob s odlišným klimatem a vegetací.

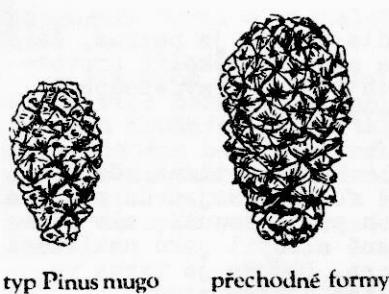
● Jiným příkladem může být otázka přirozené absenze kleče v Hrubém Jeseníku, o níž se ještě někdy diskutuje. Rašeliniště Rejvíz, vzdálené asi 15 km od hřebene Hrubého Jeseníku má populaci P.UNCINATA s nečekaně slabou introgresí, srovnatelnou s poměry v Třebonské pánvi. Nízký stupeň introgrese na této lokalitě se dá uspokojivě vysvětlit jen tím, že Hrubý Jeseník nikdy neměl autochtonní P.MUGO. Kdyby byly jesenické hřebeny

někdy během postglaciálu porostlé klečí, muselo by se to projevit i vyšší introgresí.

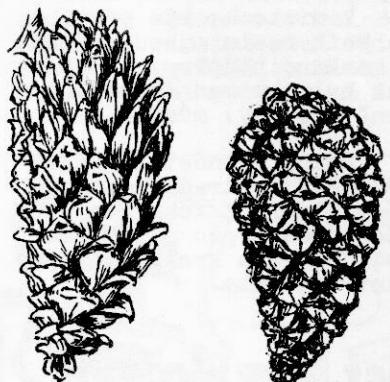
● Určité odchylky od výše uvedených schemat se projevují na kontaktu subalpinské a intrazonální oblasti P.MUGO v Západních Sudetech. "Čisté" populace subalpinského typu i na rašeliništích Jizerských hor v nadmořské výšce kolem 1 000 m a přesahují tak do intrazonální oblasti. Toto zjištění má v současné době i praktický význam. Kleč přichází v úvahu jako náhradní dřevina za smrk v nejvyšších polohách Jizerských hor, postižených imisemi. Pro tyto účely je přípustné pouze osivo krkonošské provenience, jehož genofond je autochtonnímu nejbližší.

● Oba druhy se mohou křížit i s borovicí lesní (*Pinus sylvestris*), což je zřejmě častější u P.UNCINATA. Intermediérní hybrid byl popsán pod jménem P.DIGENA. U nás se vyskytuje poměrně často v rozrušených porostech blatky na rašeliništích se sníženou hladinou spodní vody. Na některých místech vznikají i hybridní roje, tj. populace obou druhů s vysokým podílem hybridních rostlin generace F 1. V oblastech, kde roste P.UNCINATA, zjištujeme také určité známky introgrese v populacích P.SILVESTRIS. Platí to, kromě jiných lokalit, i o borových porostech na hadcových enklávách Slavkovského lesa. Je zajímavé, že ekotypy borovice s touto genetikou přiměří jsou často hodnoceny jako lesnický cenné místní sorty. Genofond blatky má tedy význam i pro šlechtění borovice lesní.

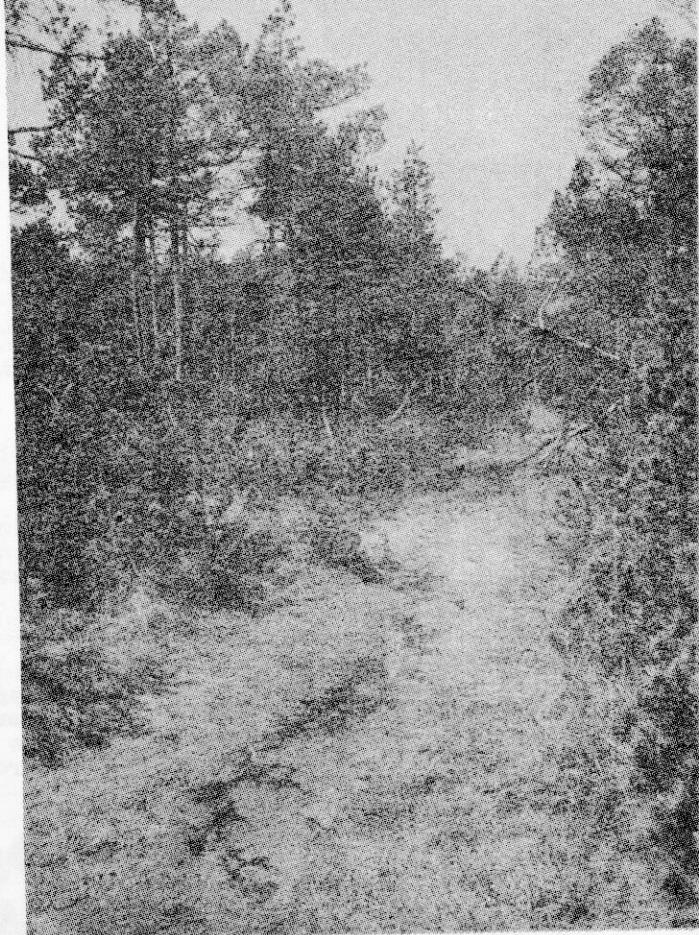
● Rašeliniště populace obou druhů zasluhují ochrany. Jsou ohroženy především těžbou rašeliny, která vede k likvidaci celého biotopu. Některé lokality byly zničeny dokonale, že dnes už ani nemůžeme zjistit, kterým druhem byl porost tvoren (Soos, cravská rašeliniště). Další nebezpečí zvláště pro P.UNCINATA představují meliorace a odvodňování. P.MUGO roste na rašeliništích vrchovištního typu, která jsou živena převážně srážkovou vodou a odvodnění je na nich většinou málo účinné. Naproti tomu hlavním biotopem P.UNCINATA jsou rašeliniště niž-

typ *Pinus mugo*   přechodné formy

typ *P.uncinata*   přechodné formy

ších poloh, závislá z největší míry na podzemní vodě.

● Blatkové porosty na rašeliňštích jsou vlastně reliktem; pouze v extrémních podmírkách rašelinštího biotopu jsou schopny konkurovat expanzivním dřevinám okolních lesů. Přiměřený pokles hladiny podzemní vody obvykle výrazně zlepší růstové podmínky a bonita blatkových porostů proti původnímu stavu dokonce stoupá. Současně se však prudce zhoršuje zmlazování, protože nálet blatky se ve změněných podmírkách nemůže prosadit proti náletu expanzivních dřevin z okolí.

● Navíc se zde projevuje další, dosud celkem přehlížený negativní činitel - hybridizace s borovicí lesní. Dochází k ní ve velkém rozsahu právě na lokalitách narušených, zatímco v původních nenarušených biotopech je vzácná. Tímto způsobem jsou nejvíce ohroženy

populace blatky v oblastech s vysokým zastoupením *P.SILVESTRIS*, kde může hybridizační proces vést až k "rozplynutí" blatky v hybridních populacích a k vymizení čistého druhu. Tento trend naznačuje např. Červené bleto u Třeboně, které bylo odvodněno již před 150 lety. V zdejší populaci jsou nejen hybridy typu *PINUS x DIGENEA*, ale i produkty zpětného křížení a introgressanti.

● Uvedené okolnosti i změnování dílčích populací na lokalitách vedly k zařazení *P.UNCINATA* mezi ohrožené taxony vyšších rostlin ČSR. V současné době existuje poměrně hustá síť rezervací, které celkem účinně zabranují přímé likvidaci obou druhů. Pro *P.MUGO* tento způsob ochrany postačuje; u *P.UNCINATA* je nutné další studium ekobiologické problematiky, které by se mělo stát východiskem pro stanovení režimu rezervací.

Vápená pec u Tabákového mlýna

V roce 1981 jsem byl upozorněn majitelem Tabákového mlýna Václavem Bártlem, na zajímavý kruhový útvar, nacházející se poblíž mlýna. Po důkladném terénním průzkumu jsem dospěl k názoru, že kruhový útvar, ale i celé prostranství okolo sloužilo ke zpracování vápence. Po zhodovení mapky překládám v jednotlivých bodech popis lokality.

(1) Jedná se o koryto, kterým byl dopravován lámaný vápenec z vrcholu Lazurové hory na skladku (ta se zde ještě nalézá). Odtud byl podle potřeby vápenec překládán do zásobníku u pece. Koryto bylo vydlážděno plochými kameny a stěny byly částečně využity kameny. Průměrná šíře se pohybuje kolem 2,5 - 3 metrů. Dochovaná část koryta je dlouhá 70 metrů, hloubka 0,5 metru.

(2) Skladka vápence, která se dodnes nalézá na konci koryta. Množství nezpracovaného vápence odhaduji asi na 10 m³.

(3) Zásobník u pece je kolem dvacetí metrů dlouhý, místy až 2 metry hluboký a jeho šíře je 2,5-3 m. Na konci jeho severní stěny je napojena takřka kruhová pec o vnitřním průměru 8 metrů a síle zdí 1,20 metrů. Pec i zásobník jsou vyzděny kamenem pojéným vápennou maltou. Výška obvodových zdí se nyní pohybuje od 0,5 do 1,10 metrů.

(4) Severně od pece jsou zbytky dvou sklipků. Jeden je čtvercový (2 x 2 metry), druhý je též čtvercový, ale má otvor pro dveře. Jejich hloubka je kolem 1,70 metru.

Podle terénu je patrné, že zde stávalo několik provozních budov, pravděpodobně dřevěných.

(5) Kamenný taras zde plnil dvě funkce. Nejenže podpíral břeh proti sesutí, ale současně sloužil jako nakládací rampa. Dodnes je taras ve velice dobrém stavu.

(6) V místech, kde přetíná zásobník cestu, jsou znatelné kamenné podpěry, na kterých byl ukotven (pravděpodobně dřevěný) můstek.

Důlní činnost na Lazurové hoře se tradičně ponejvíce v 16. století. Z toho lze usuzovat, že vápená pec již v tomto období dodávala kvalitní vápno pro okolní výstavbu.

Pověst o založení Michalových Hor

V dobách, kdy se stavěl tepelský klášter, přijel z obchodních důvodů do Plané jeden saský obchodník. Při svém návratu se dostal do půvabného údolí, kterým protékala říčka obklopena hustým lesem. Krátce před jeho průjezdem skončila průtrž mračen a svahy tak byly ještě rozbrázděny vodou, hlína odplavena, byly odkryty kameny. Mezi některými se cosi blýskalo. Zkušené oko odborníka ihned poznalo, že se jedná o podobnou rudu, která se těží v saském Annabergu. Stříbrnou rudu! Obchodníkova radost nad náhodným nálezem nebrala konce. Aby místo později nalezl, vytrhl z modlitební knížky obrázek sv. Michala a připevnil ho na strom.

Po návratu domů upozornil na svůj nález místní rudoznačce. Čas na sebe nechal dlouho čekat, až posléze horníci začali v těchto místech rudu těžit a s úspěchem. V kotlině proti Kosímu potoku vystavěli sruby a stranou kotliňu na vršku pak postavili kapličku, kterou zasvětili sv. Michalovi,

patronovi horních michalohorských děl.

Postupně se zde usazovalo stále více horníků ze saských i českých Krušných hor a tak vzniklo díky rudnému bohatství městečko, kterého se zkrátka zmocnil nejbliže sídlicí šlechtic z Lazurové hory, se svým věčně prázdným měšcem.

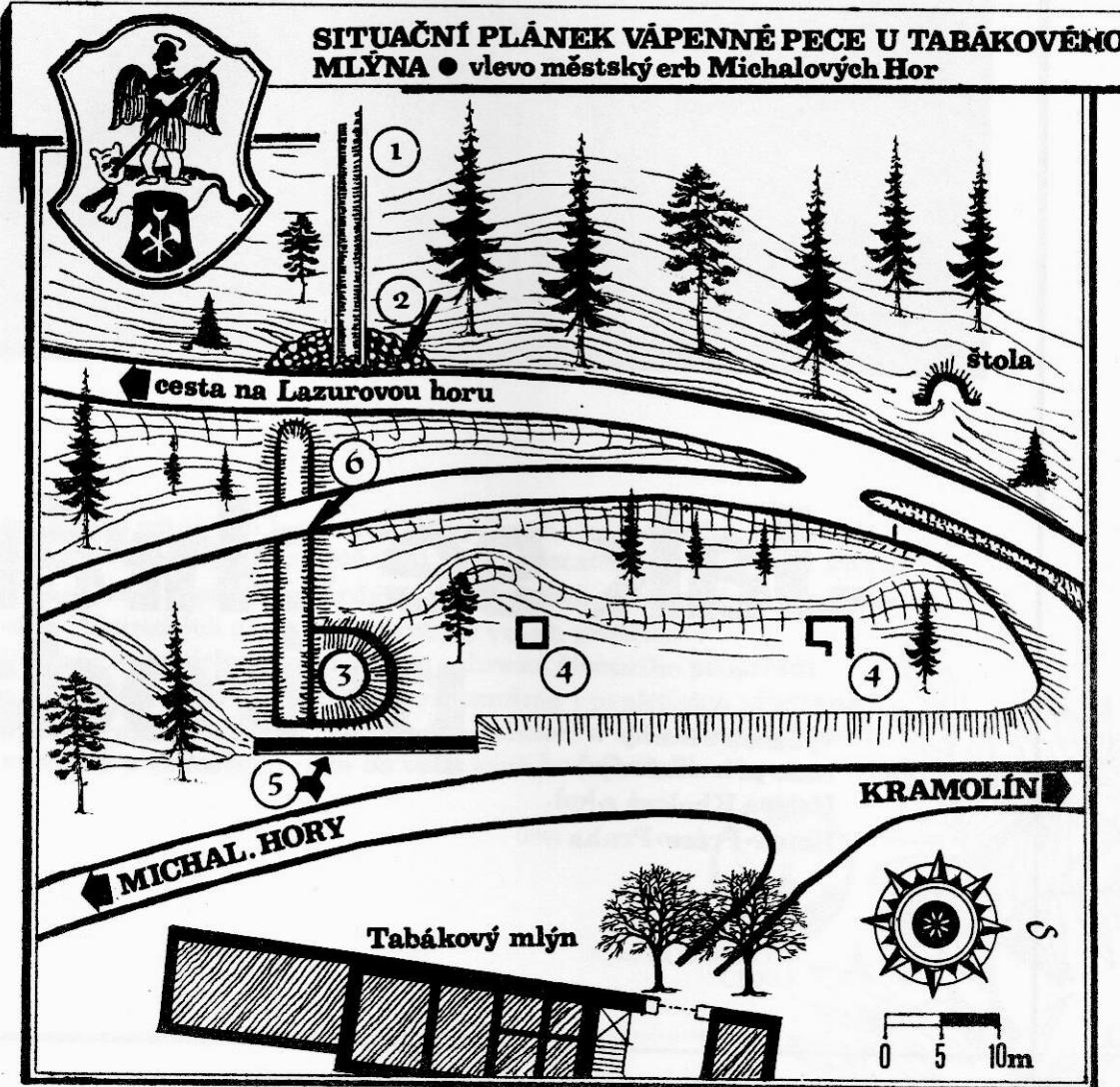

Jiná pověst vypráví, že díky výhodné poloze Lazurové hory byl nejdřív opevněn vrchol kopce, který se vlastně stal osidlovacím základem pozdějších Michalových Hor. Původní pevnost na Lazurové

hoře hlídala velmi frekventovanou kupeckou stezku, která procházela v těchto místech podél Kosího potoka. Po objevení vydánných rudných ložisek se začalo údolí osidlovat s dosti bouřlivou intenzitou. Těžbě se zde dařilo a tak byl i důvod k založení horního městečka Michalových Hor, které se tak osidlovalo pod ochranou pevnosti na Lazurové hoře. Po zřízení dalších přístupových cest v okolí Michalových Hor již šlechtické sídlo sloužilo výhradně k ochraně horních děl ve svém okolí.

(Literatura u autora)

SITUAČNÍ PLÁNEK VÁPENNÉ PECE U TABÁKOVÉHO MLYNA • vlevo městský erb Michalových Hor

Jak se chrání příroda:

Výňatek z knihy
Naše přírodní ráje,
Helena Kholová a kol.
Kotva • Práce • Praha 1980

Původní vztah lidí k přírodě byl vysloveně kořistnický, co člověk potřeboval, to si prostě vzal. Tak to ostatně dělají všichni živí tvorové a příroda tvrdými regulačními zásahy udržuje rovnováhu. V mnohých z nás ten starobylý vztah přežívá... Všichni teoreticky uznáváme, že ochrana životního prostředí a přírody je nutná. Až to všichni uznáme i prakticky, přestane být ochrana přírody svízelným problémem a stane se záležitostí snadnou a radostnou. Ale do toho ještě hodně chybí.

SLAVKOVSKÝ LES
CHKO

Ing Richard Švandrlík

PROČ SLAVKOVŠTÍ GOETHOVI SOCHU NEPOSTAVILI

Letošní 150.výročí úmrtí slavného německého básníka Johanna Wolfganga Goetha je přiležitostí porozhlédnout se v západních Čechách po památkách, které připomínají jeho četné návštěvy v tomto kraji. Do hromady sečteno strávil Goethe v západních Čechách po památkách tři roky života. Památky nalezneme v Karlových Varech, v Aši, v Lokti, v Mariánských i Františkových Lázních, v Chlumu n.O. a dokonce i v zaniklé vísce Výškovice, kde se Goethe jednou zastavil na cestě z Mariánských Lázní do kláštera Teplá.

Ze Goethe navštívil také Horní Slavkov nepřipomíná se příliš a slavkovští vždy stáli s rozpaky nad tím, jak vzpomenout jeho návštěvy. Proč, hned poznáme.

Byl to ostatně jen jednodenní výlet z Karlových Varů, pár dnů před odjezdem domů, do Výmaru. V onom roce 1811, pobýval Goethe v Karlových Varech se svou paní a se slečnou Ulrikou z Výmaru. Co

motivovalo Goetha k výletu do Slavkova, není lehké říci: snad některá z mnoha historických zajímavostí - vždy Horní Slavkov byl rodištěm humanisty Kašpara Bruschia, který též veršoval latinsky, dále Zachariáše Theobalda, historika husitských válek, a odtud pocházel i orientalista Erine-sius, který vydal jako první syrský slovník. Možná, že to by-

la mineralogická záliba a touha prohlédnout a proklepat zdejší skaliska. Možná, že chtěl poznat slavné staré hornické město se zbytky těžby stříbra, olova, mědi a cínu. Prostě, 21.června 1811 se vypravila čtyřčlenná Goethova společnost kočárem do Slavkova.

Byl to blázivý rok. Goethe ve svých denících popisuje tehdejší pobyt v Karlových Varech jako neobyčejně veselý a rozptýlující. "Nízká hladina papírových peněz", psal, "způsobila, že svět propadl všeobecné lehkomyslnosti a došlo k tomu, že i ti nejobezpečnější se chovali potřeštěně." Rákosko prožívalo těžkou finanční

Historická část Horního Slavkova - vlevo Pluhův dům, nahoře kostel a hřbitovní kaple * foto Wieser - nahoře

krizi. Dlouholeté války vyvolaly potřebu nových a nových peněz; už Marie Terezie vydala 12 miliónů tzv. bankocetlí. Císař Josef II. vydal dalších 20 milionů a po válce 1809 vzrostl počet bankocetlí na 1 060 milionů. V r. 1811 poklesla jejich hodnota na pouhou pětinu a tak později, 31.1.1812 byla nařízena výměna za tzv. šajny v poměru 20:100. To těžce poškodilo držitele bankocetlí proti těm, kteří měli peníze kovové.

Nyní se vraťme k slavkovskému výletu. Cesta do Slavkova malebnou krajinou za hezkého počasí ubíhala k obecné spokojenosti a Goethe byl v nejlepší náladě, spokojený a žertující. Společnost přijela do Slavkova, prohlédla si město a hornická díla a usedla v hostinci U červeného vola, aby pojedla. Také hospodský propadl zřejmě všeobecné lehkomyслnosti onoho času a vystavil hostům účet, který Goetheho tak rozohnil, že se strhla v hostinci hádka. A nejen to, sotva se vrátil do Varů, obrátil se na krajského hejtmana se stížností na slavkovské poměry.

Výlet do Slavkova, který v takové pohodě začal, skončil tedy neslavně a tak není divu, že se o něm Goethe ve svých denících zmínuje jen velmi krátce:

"21. června 1811 ráno v 6 hodin vyjeli jsme do Slavkova. Hornická díla shlédnuta. Oběd "U červeného vola. Hádka s hostinským kvůli přemrštěným požadavkům.

22. června 1811. Promemoria o hostinském ve Slavkově a návrh krajskému hejtmanovi."

Tato promemoria, z nichž číslo rozčílení starého pána, byla adresována krajskému hejtmanovi, který byl v sezóně zároveň nejvyšším lázeňským komisařem v Karlových Varech; stojí za přečtení jako celek. Zní:

"Zcela nejponíženější promemoria.

Včera, 21. června 1811, jel jsem s mými do Slavkova. Byli jsme čtyři, vystoupili jsme "U červeného vola", prohlédli si hornická díla a objednali si oběd, s jehož

detaile Vás nechci obtěžovat ani nehodlám posuzovat hodnotu tohoto oběda. Dostí, činíme-li mu tak mnoho cti tím, že porovnáváme s piknikem v Poštovním dvoře, totiž cenu, kterou odhaduji na 9 - 10 zlatých na osobu.

Hostinský však požadoval 66 zlatých a pro kočího ještě 10 zlatých, tedy dohromady 76 zlatých! Odepřel jsem mu toto zaplatit a vyjádřil se, že budu nuten oznamit tento případ nejurozenějšímu krajskému panu hejtmanovi, což tímto činím s přiložením 76 zlatých co nejponíženěji. K tomu je třeba poznámenat, že byl podán pouze oběd a nikoliv svačina, víno ani káva. Kočí dostal velmi skromnou stravu a svůj oves měl u sebe.

Podepsaný prosí za odpusťení, že si dovoluje obtěžovat s takovou zjevnou malicherností. Ale v těchto dnech se častěji povídá v lázních o tom, že společnosti, které byly na výletech odměněny dobrými cestami, nádhernými přírodními krásami a pěkným počasím, vrátily se domů rozladěné a mrzuté kvůli zcela nečekaným útratám a jejich celodenní radost byla tak zkalelena.

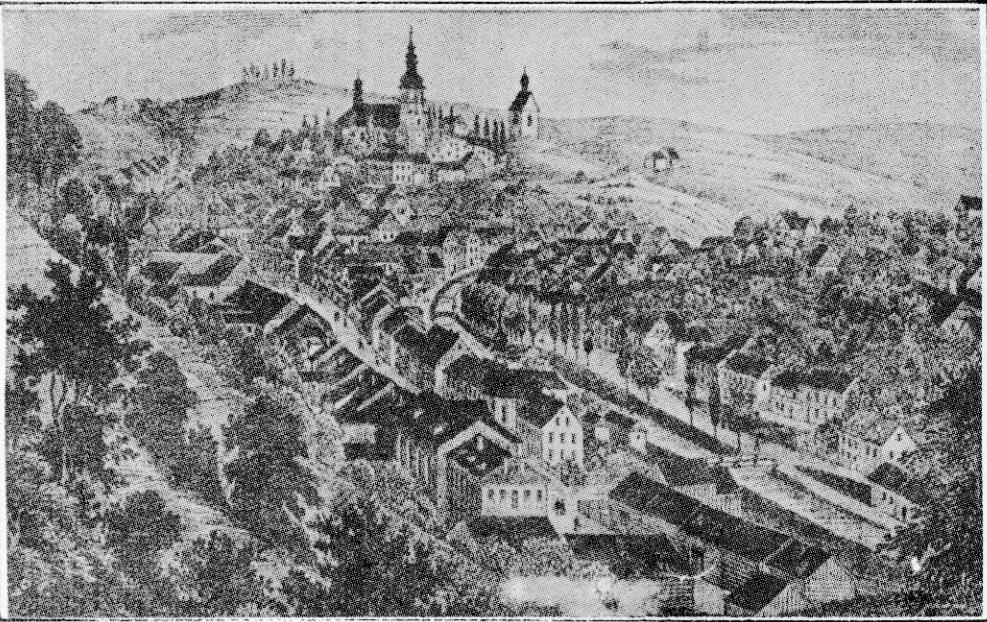
Vysoký úřad bude vědět i bez mé spolupomoci, jak takový, stále více se rozmařující zlořadění stranit. Přesto však příkladem návrh, který se jeví proveditelný, v němž není žádného jiného úmyslu než ukázat, jak mnoho si přejí, aby Karlovy Vary, kterým jsem tak mnoho zavázán, si podržely svou dosavadní dobrou pověst co se týká levných nákladů."

Přílohu dopisu tvořil tento návrh:

"Nerozhodující návrh.

Až dosud obvyklá v Německu důvěra, že se člověk ubytoval v hostinci, požádal o pohoštění a hospodskému přenechal, aby připravil účet, může se stěží udržet za současné krize, při páklesu cen stříbra a papírových peněz. Od hostinského nelze požadovat, aby držel starou cenu, od hostů zase, aby si nechali líbit nové ceny.

V Itálii, kde si lidé vzájemně

HORNÍ SLAVKOV

méně důvěřují, to vedlo k tomu, že host v hostinci nedostane nic, dokud nejsou sjednány podmínky. Pak záleží na hostovi, zda si bude žít levněji nebo dráze a sám si může každý den spočítat svůj účet. Také v Karlových Varech je přece obvyklé, že si každý své ubytování akorduje (usmlouvá) dřívě, než se ubytuje. Hostinský, který nabízí i jídlo, posílá svůj jídelní lístek s cenami a piknik si potom společnost objedná podle toho, kolik může zaplatit. Při každé koupě a prodeji je nabídka a protinabídka. Proč by se toto nemohlo dělat stejně na venkově či v malých městečkách?

Můj nerozhodující návrh by byl proto tento: vysoký úřad zaváže povinností ty, kteří nabízejí pohostinství v okolí lázní, aby předem projednali s osobami, které si bud předem něvo objednají nebo které právě přijíždějí, smluvně ceny, za jaké se budou stravovat: kolik snídaně, kolik oběd, víno, káva a podobné. To by se týkalo i toho, když hosté, jak se častěji vyskytuje, si přivezou něco sebou: kolik za příležitostný příbytek, kolik za použití kuchyně a jiného. Hoaté by pak přesně znali ceny a každý by se rád podle toho řídil, protože je to velmi jednoduché. Vysoká místa by nemě-

la žádné další potíže, protože když se poměr zakládá na smlouvě, každý může předvídat (výši účtu) a nelze ho lehko přesvědčit (o správnosti). Taxy (tj. pevné ceny) je věc neblahá a v současné chvíli sotva myslitelná. Můj návrh by nepřinesl věc novou a neslychanou, ale jen by se rozšířilo na celý kraj to, co je v Karlových Varech používané a běžné."

Spor s hostinským "U červeného vola" donutil tedy Goetha k sepsání takového návrhu. Epizoda byla uzavřena tím, že nejmenovaný hostinský byl odsouzen k pokutě 10 zlatých a ke snížení svých požadavků ze 76 na 11 zlatých 20 krejcarů. Odpověď krajského hejtmana Goethovi je datována 25.6.1811 a sděluje tímto uzavření tohoto případu, "který mě je dvojnásobně nepříjemný", jak piše hejtman, "protože stížnost byla zcela oprávněná a přihodila se všeobecně ctěnému a tak zasloužilému "biedermannu" (poctivti a šlechetníkovi) a vysoce váženému příznivci mně svěřeného lázeňského místa.

O"nerozhodujícím" návrhu básník vě sice už hejtman nepsal, ale v principu mu dal za pravdu. A šlo o pravdu, vyslovenou "Všeobecně ctěným zasloužilým biedermannem".

ZAJÍMAVÉ MINERALOGICKÉ NALEZIŠTĚ V OKOLÍ SMRKOVCE

O.BAXA

Jedním ze zajímavých míst chráněné krajinné oblasti Slavkovský les je okolí zaniklé vesnice Smrkovec a Zitná, severoseverozápadně od Lázní Kynžvart.

Oblast, odvodňována k jihozápadu Javořinským potokem, je starým důlním revírem, kde se s přestávkami těžily různé nerosty od středověku až do začátku našeho století.

První údaje o těžbě jsou z roku 1545, kdy zde otevřel doly na stříbrné rudy Šlik. Ten sem také povolal německé horníky protestantské víry, kteří byli v pozdějším období protireformace vyhnáni a doly zanikly.

Z geologického hlediska se zde jedná o pneumatolyticky-hydrotermální ložisko tvořené greisenizovanými poruchami a pásmeny v žule a mísity i v rule. Staré důlní práce na rudy stříbra, mědi, olova, vismutu, kobaltu, uranu a železa se nacházejí převážně na pravém břehu potoka, nad

rozvalinami Dolškého mlýna. Poslední neúspěšný pokus o otevření zdejších dolů byl podniknut za II.světové války Němci.

Velmi zajímavé je zdejší ložisko jako klasické naleziště sekundárních uranových nerostů, především tzv. uranových slíd.

V německé monografii F.Kirchheimera Das Uran und seine Geschichte z r.1963 je na straně 50 zmínka o tom, že velký básník Goethe, jehož vřelý vztah k mineralogii a k západním Čechám je všeobecně znám, vlastnil ve své sbírce uranové nerosty a to právě z okolí Smrkovce a Pramenů.

Sekundární uranové minerály - vzhledem ke svým živým žlutým a zeleným barvám - se vždy těšily značné pozornosti sběratelů. I dnes je možno na starých haldách v okolí Smrkovce nalézt občas zelenavé povlaky na rule (torbernit), popřípadě žlutozelené lístky se silnou luminiscencí v ultrafialovém světle - autunit. V literatuře je popsáno, že kolem r.1906 byla zde dokončena otevřena pokusná šachta hluboká cca 30 metrů, kterou se podařilo ověřit výskyt uranových slíd a uranového okru. O tom, co skrývá v útrobách zdejších kopců, svědčí i pramen Radiovka v nedalekém Podlesí.

ČIPERKA

Ukázka výkusu upraveného vývěru minerálního pramene. Udolí Kosího potoka pod Lazurovou horou. Foto: Wieser

znáte naše DRAVCE?

MIRKO HAIN - SUPPOP PRAHA

Ke kolekci dravců obohatujících naší avifaunu přikládáme i výtahy z vyhlášek, chránící tyto ptačí druhy.

VYHL. č. 80/1965 Sb. MINISTERSTVA KULTURY ● ● ● ● ● ● ●

§ 1 ... Chráněni jsou živočichové živí i mrtví ve všech vývojových stádiích... i jimi užívané sídla (přirozená i umělá). Druhy chráněných živočichů jsou uvedeny v seznamu, který tvorí přílohu této vyhlášky.

VYHL. č. 10/1975 Sb. MINISTERSTVA ZEMĚDELSTVÍ A VÝŽIVY ● ● ●

§ 1 Hájeny jsou po celý rok tyto druhy zvěře... všechny druhy sov.. orel, orlovec říční, jestřáb lesní... krahujec obecný, poštolky, pochop, pilich, moták lužní, káně lesní... káně rousná... výr velký..

K ochraně těchto druhů zvěře jsou uživatelé honiteb a honebních pozemků povinni chránit jejich životní prostředí, zejména hnizdiště, tokaniště a pod.

Jakékoli formy zásahů a vyrušování dravců v okolí hnizd (kácení, poplašná střelba, několikeré kroužkování, fotografování a pod.) jsou tedy protizákonné.

§ 4 Organizace nebo osoba chovající chráněného živočicha... je povinna oznámit krajskému orgánu státní ochrany přírody... kdy chráněného živočicha vzala do chovu, jeho druh, přibližný věk a pohlaví, jakož i původ a způsob nabytí...

§ 3 ... Okresní národní výbor může po projednání s Českým mysliveckým svazem a krajským střediskem státní památkové péče a ochrany přírody povolit na žádost uživatele honitby vybrat po jednom mláděti... výra obecnáho, jestřába lesního, krahujce obecného a poštolky obecné.

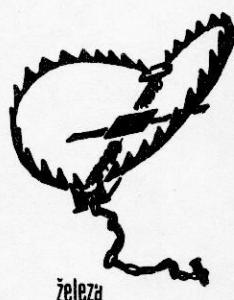
Držení dravce v zajetí bez evidence příslušných orgánů, jejich souhlasu či oprávnění, je soudně postihnutelné.

§ 9 ... Je proto zakázáno používat... praku, vzduchovku, samo-

§ 3 ... Je zakázáno: lovit zvěř z motorových vozidel, střílet zvěř

jestřábi koše

železa

výrovka

zakázané způsoby odchytu

střílů, třeskavin, ok, jedů, omamných prostředků a lepů.

na hnizdech a vystřelování hnizd, střílet zvěř na výrovkách, lovit zvěř do želez a jestřábich košů..

□ Obě vyhlášky pamatuji i na nezákonní způsoby lovů a odchytu živočichů. Možnosti získávání živočišného studijního materiálu k vědeckým pracím jsou konzultovány s pracovníky ochrany přírody krajinských středisek, případně správami chráněných krajinných oblastí.

Při posuzování škod páchaných na majetku v socialistickém vlastnictví - do něhož patří i naši chránění dravci - vycházíme ze slovenského sazebníku. Základní hodnota chráněného živočicha může narůst o 300 až 600 %. Proto se u každého chráněného dravce seznámíme i s jeho základní sazbou.

sup hnědý

Největší a nejtěžší ze supů (rozpětí asi 2,5 metru, ka 7 - 12 kg). Celý dřňohnědý, jen partie hlavy a okolí světlejší. Letová silueta má zaoblený nebo klínovitý ocas, jinak je celkově tmavá, bez výraznějších kreseb. V minulosti byl spatřen na Slovensku ve Vysokých Tatrách, v minulém století vidán i v českých zemích. V poslední době však nebyl nad našim územím spatřen.

sup bělohlavý

Stejného rozpětí, ale váhově slabší. V letu zaoblený ocas a kontrastnější odstíny v siluetě díky žlutavě zbarveným partiím naspodu těla. I on k nám v minulosti častěji zalézával. Jednotlivé kusy i skupinky pozorovány v Čechách, na Moravě a Slovensku i v posledních desetiletích. Jeho existence je vázána, podobně jako u ostatních mrchožravých ptáků, na dostatečné množství padlin v jeho civilizaci nenarušených biotopech.

sup mrchožravý

Další z výjimečných zatoulanů s rozpětím pouze něco přes metr. Za letu typicky protáhlý kosocírtvercový ocas.

Jediný dokladový materál o jeho záletu k nám slouží zástřel ze Slovenska. Za potravou se nebojí zalétnout i do bezprostřední blízkosti lidských obydlí.

orlosup bradatý

Štíhlejší než oba první supi, podobné rozpětí, pod hrudí má na obou stranách charakteristické nápadné chomáče peří, připomí-

nající vousy. Siluetu charakterizuje v letu též protáhlý ocas kosočtvercového tvaru. Jediný doklad o jeho výskytu nad naší republikou je vypreparován v bratislavském muzeu. Živí se opět uhynulými zvířaty. Pokles pastevectví v horských oblastech a včasné odklizování padlin ztěžuje všem těmto dravcům možnost obživy.

K EXPLOATACI HADCE VE SLAVKOVSKÉM LESE

PhDr. Stanislav Burachovič

Střediskem zpracování hadce neboli serpentinu bylo od konca 18. století město Zöblitz v saském Krušnohoří (1775-1810).

Kolem roku 1800 tím bylo přes 60 výroben zboží z hadce. Zruční řemeslníci zhotovali široký sortiment nádob, džbány, poháry, čajové konvice, kalamáře a četné další předměty užitkové a dárkové. Zboží šlo dobré na odbyt a stalo se předmětem čílého obchodu. V té době se také ve Slavkovském lese v okolí Mnichova lámal hadec výtečné kvality. Není divu, že byly vyvinuty mnohé snahy zavést i sem podobnou výrobu jako v Sasku. Zvláště aktivně se o to zasazoval dr. Mikan, profesor chemie na pražské universitě. Všechny pokusy o zavedení výroby však ztroskotaly na nemožnosti získat na Tepelsko odborného školitele z Zöblitz. Tamější mistři si na výrobu drželi monopol a bránili se jakékoliv konkurenci. Neposkytovali žádné tovaryše a dbali přísně na to, aby do jejich řad nepronikl žádný cizinec. Cizím dokonce ani nepovolili prohlídku výroby. A tak zů-

talо využití hadce na Tepelsku až na nepočetné výjimky omezeno jen na hrubé kamenické práce. Hadcová ložiska zůstala v podstatě nenarušena.

Těsně před druhou světovou válkou diskuse o využití hadce ve Slavkovském lese opět oživila. Bylo započato s těžbou hadce poblíž Mnichova (Planý vrch). Na stránkách regionálního tisku se objevovaly četné články, poukazující na široké možnosti použití hadce. Kromě využití stavebního a umělecko-průmyslového byly vysoko ceněny jeho ohni-vzdorné vlastnosti. Ty mu měly otevřít vítěznou cestu do chemického a technického průmyslu jakožto materiálu pro tavící pánev, tavící peci a další zařízení. Zvláště připojení Sudet k Německu a jejich hospodářská explaatace ze strany "třetí říše" otevíraly hadci Slavkovského lesa velkou budoucnost. Slibné počátky nevšední regionální produkce byly přerušeny vypuknutím světové války. Následná svízelná hospodářská situace pak již neumožnila její další rozvinutí.

ALEJ SVOBODY

Valskou hájenku spojuje se státní silnicí Lázně Kynžvart - Valy překrásná lesní silnice skoro v ideální přímce 3,5 km dlouhé. Obě strany této spojnice jsou lemovaný zachovalým dubovým stromořadím. Od listopadu minulého roku prováděla II.ZO ČSOP, především její nejmladší členové - Pionýrská hlídka ochrany přírody, dokumentační práce, jejichž výsledkem má být vyhlášení této aleje za chráněný přírodní výtvar. V minější době jsou již všechny doklady předány Okresnímu národnímu výboru v Chebu a očekává se, že Alej svobody bude do konce roku 1982 vyhlášena. Obdobným způsobem je zpracovávána III.ZO ČSOP Mariánské Lázně také Kynžvartská alej. Mariánskolázeňské základní organizace tedy našly správný směr své ochranářské činnosti.

Richard Švandrlík

SEVEROZÁPAD SLAVKOVSKÉHO LESA

• Z MINULOSTI SEVEROZÁPADNÍ
ČÁSTI CHKO - SPRÁVNÍ ÚZEMÍ
MěNV BŘEZOVÁ A MNV ROVNÁ •

Na severním svahu Slavkovského lesa leží město BŘEZOVÁ, jedno z nejmladších měst naší republiky. Stalo se jím 12. června 1960. Březová má tři tisíce obyvatel a je mladé i věkově: podle údajů sčítání lidu r. 1970 bylo tu 36,5% osob do 15 let (průměr CSR byl 22,6%). Březová sama leží těsně za hranicemi CHKO, ale převážná část správního území je v chráněné krajinné oblasti.

V uplynulém desetiletí bylo sebráno dosti materiálů z místní historie Karlovarska, Mariánskolázeňska, Loketska, Tepelska a dalších částí CHKO; severozápadní část CHKOSL je však historicky nejméně známým územím. Rádi bychom proto, byť telegraficky a jen základními údaji, přiblížili čtenářům Arniky i tuto oblast. Mapka

**1847
1913**

VÝVOJ POČTU OBYVATEL V SEVEROZÁPADNÍ OBLASTI
SLAVKOVSKÉHO LESA (dnešní území MĚNV BŘEZOVÁ)

Rok: Obec:	1847	1870	1895	1913
Březová	81	103	118	107
Tisová	213	234	307	858
Rudolec	250	250	245	232
Arnoltov	390	317	345	383
severní část	934	904	1015	1580
1847: 100%		96,8%	108,7%	169,2%
Kostelní Bříza	355	325	358	363
Kamenice	503	382	374	351
Bystřina	159	157	143	155
Novina (Sokolov)	135	131	131	112
Paseka	92	81	81	71
Lobzy	252	246	239	224
severozápadní část	1496	1322	1326	1276
		88,4%	88,6%	85,3%
Studánka	320	285	246	222
Krásná Lípa	880	725	637	562
Ostrov	343	300	292	207
Týmov	197	180	163	141
Zitná	600	536	498	428
Vranov (Rovná)	531	529	457	362
Rovná (MNV Rovná)	687	563	476	438
západní část	4286	3809	3434	2935
		88,9%	80,1%	68,5%

SNÍMEK NAD TITUL-
KEM ČLÁNKU:
Zrušený farní kos-
tel sv.Petra a
Pavla v Kostelní
Bříze.Vpředu usy-
chající sekvoj.
Foto:J.Rathan

správních území Březové a Rovné zahrnuje katastry téměř dvou desítek většinou již zaniklých obcí. Centrem oblasti bývala Kostelní Bříza. Některé z obcí mají slavnou historii. Bývala to menší rytířská panství, tzv. zboží, jejichž majitelé se často střídali. Zprvu jen několik obcí patřilo k panství větším (Kynšperk,Sokolov), později však stále přibývalo obcí z této oblasti v majetku sokolovských Nosticů.

V některých obcích bývaly panské zámky (Arnoltov, Kostelní Bříza, Krásná Lípa) a farní kostely (Lobzy, Kostelní Bříza, Smrkovec a Vranov). Až do 30-tileté války se tu hodně dohlovalo a hornická činnost doznívala ještě dlouho po této válce (Kamenice, Smrkovec) a v některých okolních obcích přetrvala až do nejmladších dob (Čistá, Krásno). Také nejstarší

pověst z těchto míst se týká hornictví. Zaznamenal ji už před 600 lety jakýsi Robart z Chebu, když tu skončil 6.května 1372 hornické práce vydolováním 24.dílu chodby stříbrného dolu, který měl ve zdejších lesích u Kamenice. Napsal tehdy, že v r.1352 zde hloubil větší stříbrný důl jeden bohatý kupec z Norimberka. K dílu vedla štola a v ní, v jedné příčné chodbě ukryt prý v nejisté době poklad byl s 12 centy stříbra. Pro snadnější orientaci nezasvěcených uvádí Robart, že v oněch místech teče potůček po pravé ruce. U potoka stojí zvláštní kámen, na kterém je vytesáno jehně. Podle ústní tradice ležela zasypaná štola ve směru pohledu očí jehněte. Místu se říkalo "Kuhruh". Na základě Robartovy zprávy došlo k několika pokusům odkrýt stříbrný poklad. Práce však přerušily válečné a pak

náboženské nepokoje a později se už nikomu nepodařilo poklad najít.

Zatímco hornictví ve středověku vzkvétalo, horší to bylo se zemědělstvím. Dobrou zemědělskou půdu měla Tisová, Březová a Arnoltov. Čím dál od Ohře a čím hlouběji a výše do Slavkovského lesa, tím horší byly podmínky k pěstování obilovin. Ve vyšších polohách se pěstoval převážně oves.

Po zrušení poddanských poměrů v r.1848 došlo v krajině k zájmovému demografickému vývoji. Lidé, připoutáni k rodným obcím robotními povinnostmi, mohli nyní odcházet (po vyplacení se) do tváren a dolů. Tabulka ukazuje odliš zdejšího obyvatelstva v období 1847 - 1870; v dalším období do 1. světové války (1870-1913) je už vývoj diferencovaný. Několikanásobné vzrostla Tisová, kde se rozvinula těžba uhlí, kdežto oblast kolem Kostelní Břízy demograficky stagnovala. Výše položená část se však rychle vylidnovala - nouze vyháněla místní obyvatele z domova za prací. V tabulce naznačený trend diferencovaného vývoje počtu obyvatel pokračoval i v období mezi dvěma světovými válkami. Po r.1945 došlo k odsunu německého obyvatelstva a vznikl zde vojenský prostor (až do r.1954).

K jednotlivým místním částem:

ARNOLTOV

(do r.1947 Arnitzgrün), 520 m.n.m. (trafostanice), 462 m.n.m. (zámeček Špígl), je nazván podle zakladatele obce Arnolda. Poprvé se objevuje v seznamu kynšperských lén v r.1370. Obec bývala dlouho samostatným rytířským sídlem; ještě po č.17. století patřila pánum "z Arlesgrünu". V r.1765 ji prodal majitel Cavenagh J.V.Turbovi z Kostelní Břízy a od tohoto prdeje patřila obec vrchnosti (do 1848), farností a poštou pod Kostelní Břízu. V r.1895 měla 58 domů, školu, dvě hospody, dvůr, který patřil svobodnému pánu Bohuslavu z Henneberka, dva mlýny (starší Finkenmühle a mladší Scheidmühle), rozlohu 5,08 km².

ZAJÍMAVOSTI: Špígl, empirový

zámeček, bývalé sídlo majitelů, dnes patří Státnímu statkům Sokolov.

Zrušený židovský hřbitov, bohužel není v seznamu chráněných památek. Kamennokřížů č.149, středověká památka, leží až po ramena v zemi. Podle staré pověsti tu pásal panský pasák na sedlákově louce dobytek. Sedlák pomyslel na pomstu, ale bál se ovčáckého psa, který býval s pasákem. Vymyslel však úskok: přinesl kočku a vypustil ji na louce. Pes se za ní rozběhl a sedlák pasáka zabil. Je pryž pochován pod křížem.

RUDOLEC

(něm.Ruditzgrün), nazván podle zakladatele Rudolfa a již 1370 patřil k sokolovskému panství, několik dvorů však patřilo ke kynšperskému panství až do r.1848. Od r.1826 se tu vyučovalo, ale škola byla postavena až r.1846 (čp.37), tehdy měl Rudolec 36 domů a 250 obyvatel. R.1870 byl součástí obce Dolní Rychnov, ale farou a poštou patřil pod Kostelní Břízu. R.1895 byl už zase samostatnou obcí o rozloze 5,41 km². V obci byl dvůr svobodného pána Bohuslava z Henneberka, dvě cihelná a Petersův mlýn. Koncem 19. století bylo zde založeno ubelné těžařstvo Antonín, ale brzy přešlo pod akciovou společnost J.D. Starcka v Dolním Rychnově. Po válce, do r.1976 patřila obec pod MNV Kostelní Břízu. K Rudolci patří ještě osada Mýtina (něm.Hau). Kolem r.1960 uvádí se tu nová výrobná kvasniční krmiv s denní kapacitou 400 hektolitrů krmiv.

ZAJÍMAVOSTI: Mýta - v r. 1930 zde hovořil Antonín Zápotocký na schůzi stávkujících sklářů.

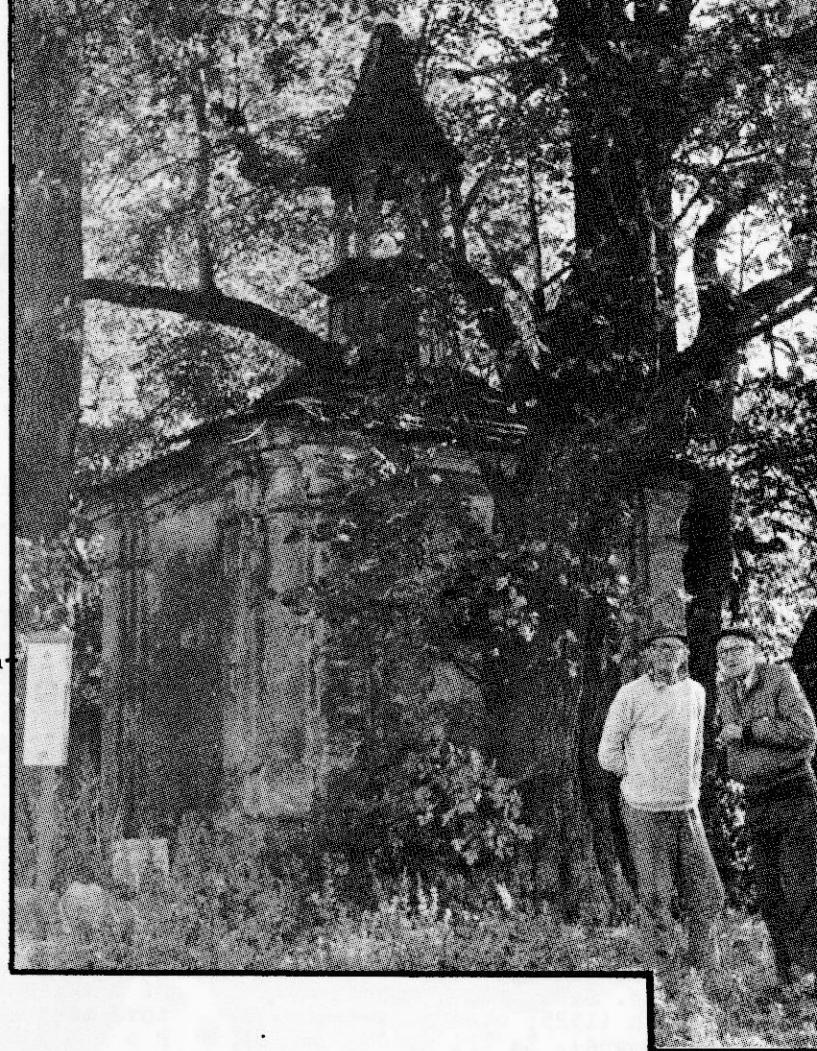
TISOVÁ

(něm.Theissau), zaniklá obec na Ohři v místech dnešní elektrárny a dolů. Byla majetkem sokolovských Nosticů (do r.1848); kdysi tu bývaly i chmelnice. R.1895 měla 43 domů, školu, Černý mlýn a rozlohu 3,62 km². Rozvinula se tu těžba hnědého uhlí. Po válce ustoupila výstavbě mohutného kombinátu

Snímek nahoře:
Poutní kaple v
Kostelní Bříze
s kruhem starých
lip (jsou chráně-
ny státem).

Snímek dole:
Padlý obr - prasta-
rý dub v Kostelní
Bříze (jedná se
též o strom chrá-
něny státem).

Snímky: J.Rathan

Hnědouhelných dolů a briketáren v Sokolově.

KAMENICE

(do r.1948 Štampach, něm. Steinbach; po válce navržen nový název "Kamenná nebo "Litoměřičky", ale zvítězil návrh ONV(, 648 m.n.m. (statek), ves má slavnou historii: je pokládána za rodové sídlo pánu ze Štampachu. Podle jiné verze pocházeli Štampachové z Bavorska, podle další byli potomky kynšperského Wolfgarda (1290). Ve znaku měli tři červené růže na stříbrné krokvi. Od Václava IV. získali Štampachové Kynšperk. Zlým pánum na Kynšperku byl Ondřej Štampach (1409-1450). Pro svou ukrutnost vešel do pověsti zdejšího lidu, který časem přenesl jeho špatné vlastnosti na Hanse Kagera, který sídlil na "Starém zámku" u Kynšperku. V pověsti byl za zlé skutky potrestán a jeho Starý zámek rozmetán. Potomci Ondřeje Štampacha získali velké majetky (např. Andělskou Horu). Z četných Štampachů vlastnil Jiřík Kostelní Břízu (1489-1498), Jeronym Vranov (1506), později i Krásnou Lípu (1525). Šebastián Štampach měl Ebmeth (1525; obec na katastru MNV Rovná). Ze tří synů - Edgard, Egid a Jan Šebastián - převzal panství Ebmeth Edgard (1536). Čí pak byl syn Filip ze Štampachu, který byl majitelem Ebethu v r. 1586, není jisté. Z posledních zdejších Štampachů kolem r.1657 byli Albert v Arnoltově a Bedřich na Krásné Lípě. Rod vymřel v 19. století. V r.1847 měla Kamenice 64 domů, zámek, poplužní dvůr a školu. Hojně se tu dochovalo a bývala tu i židovská kolonie. V r. 1750 prodal majitel Bigatto obec sokolovským Nosticům (do r.1848). Mlýn Kuhlohmühle svým názvem připomíná místo stříbrného pokladu ze staré pověsti. Dnes jsou tu rekreační chalupy a chaty. Silnice končí jihovýchodně místa.

ZAJÍMAVOSTI: V r c h U k a p le (659 m), je 300 m západně statku, má základy prastaré kaple a nádherný výhled na sokolovskou pánev.

LOBZY

(něm.Lobs), 732 m.n.m. u spodního

rybníčku; býv.farní obec s rustikálním mlýnem na Lobeckém potoce. Slovanské jméno obce již nová českina nezná, ale v ruštině "lobzat = milovat,mazlit". Založena Slovany? R.1620 spolu s Rudolcem a Milíří propadla královské komoře a r.1625 byla zakoupena Nostici, jimž patřila do r.1848. Zaniklý kostel sv.Lorence z r.1783 byl lokální, 1870 farní, i pro obce Paseka, Novina a Milíře. Asi kilometr na jih stávala osada Chalupy (Stöhrhäuser); r.1848 měla obec 40 chalup a 252 obyvatel, též školu.

MILÍŘE

(něm.Kohling), malé sídlo pod Lobeckým vrchem (805m), historicky spjaté s obcí Lobzy; dnes rekreační zástavba. R.1847 měly Milíře 15 chalup a 117 obyvatel.

ZAJÍMAVOSTI: v r c h C H r u - d u m (838 m), býv.vyhledkové místo s rozhlednou z r.1932,dnes rozpadlá; L o b e z k ý p o - t o k protéká údolím pod Milířemi, 17 km dlouhý, na toku má spád z 810 m na 400 m, jeho údolí tvorí překrásnou scenérii; velká chatová zástavba, rekreační oblast. Po m n í k z r. 1 9 4 7 leží stranou za Milířemi a nápis hlásá, že zde skládali v r.1947 přísluhu vojáci náhradní zálohy na historický prapor slavné divize generála Svobody.

NOVINA

(do r.1947 Grün), zaniklá víska, 1,2 km jižně od bývalé prachárny pod vrchem Pařez (701 m); r.1847 zde bylo 20 chalup a 135 obyvatel, patřil k ní Medvědí mlýn (Henkel-mühle) na Lobeckém potoce.

PASEKA

(do r.1947 Schwand, po válce návrhy Místní správní komise "Světlík", a vojenské správy "Přískoky", 711 m.n.m (konec silnice), zaniklá víska, 2 km jihovýchodně od Březové pod Paseckým vrchem (Schwan-derberg) 743 m. V r.1895 tu bylo 13 chalup a 81 obyvatel.

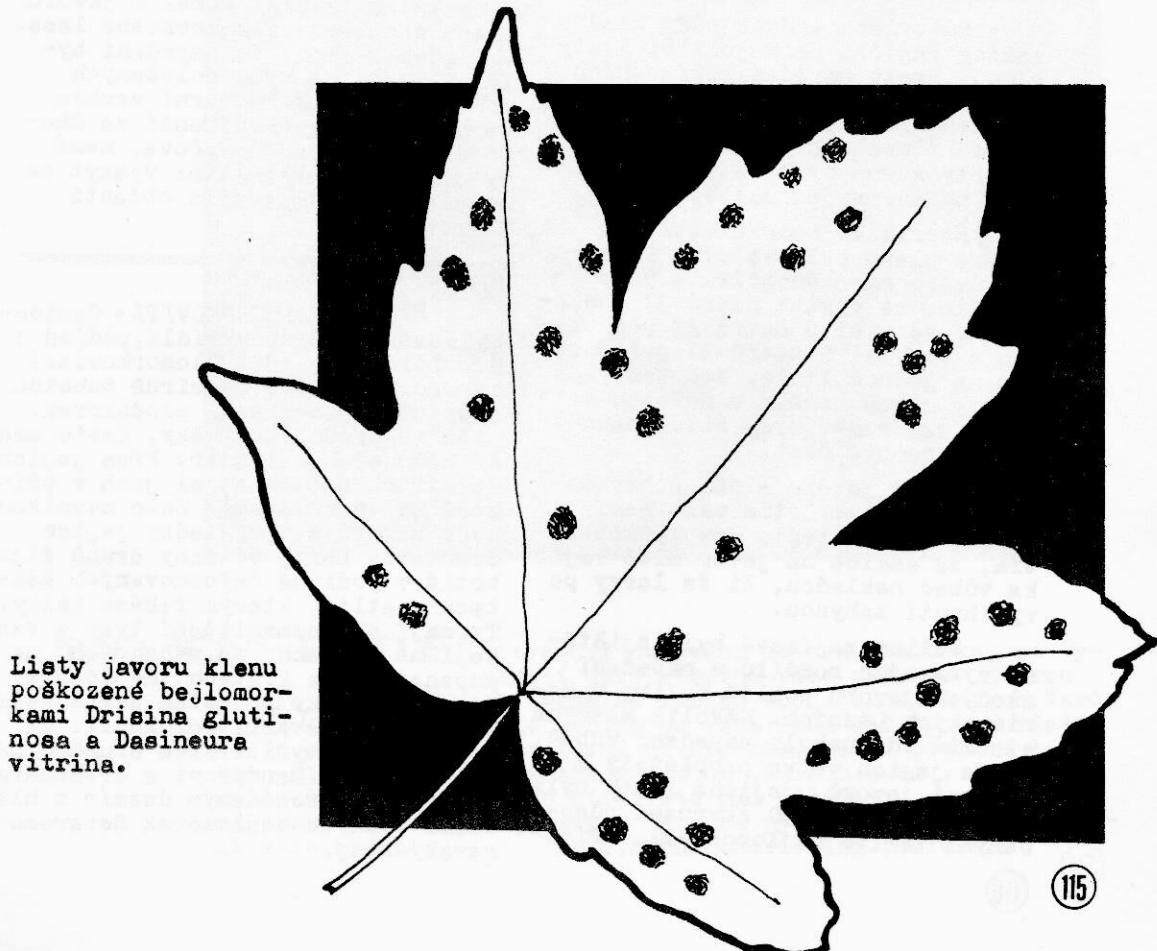
(pokračování)

KALAMITNÍ VÝSKYT LISTOVÝCH BEJLOMOREK NA JAVORU KLENU

Dr. Václav Skuhravý CSc
Entomologický ústav ČSAV

V roce 1982 se v oblasti Slavkovského lesa vyskytly v calamitním počtu dva druhy bejomorek, jejichž larvy se vyvíjejí na listech javoru klenu. Poškozeniny se projevují jako žluté nebo hnědé skvrny na listech a mají průměr 5-7 mm. Na některých listech bylo i více než 80 takových skvrn a části listů zasychaly nebo zasažené části odpadly, takže listy byly posety prázdnými místy. Napadení bylo tak silné, že javory kleny v celé oblasti Slavkovského lesa byly v průběhu léta žluté až hnědé a jejich listy předčasně opadávaly.

Poškozeniny působí dva druhy bejomorek, a to larvy druhu *Dasineura vitrina* Kieffer 1909 a *Drisina glutinosa* Giard 1893. Jejich larvy přezimují v půdě. Na jaře se larvy kuklí a z kukel vyletují dospělé bejomorek - malí komáci o velikosti 1 - 2 mm. Samice kladou vajíčka na dolní stranu listů. Larvy druhu *Drisina glutinosa* žijí přisedle na dolní straně listů, larvy bejomorek *Dasineura vitrina* žijí uvnitř listů v listovém parenchymu. Během vývoje larv, který trvá podle teplotních podmínek 2 - 4 týdny, není poškození listů patrné. Teprve, když larvy opustí list, objevují se na listech nekrotické skvrny. Kdo

Silně poškozený
list javoru klenu;
části listu odpadly.

neví, že jde o poškození larvou bejلومorky, považuje za příčiny poškození obvykle zcela jiné původce.

Po výletu imág z půdy kladou samice vajíčka na nejbližší listy klenů. Proto napadení přízemních větví klenů bylo v oblasti Slavkovského lesa podstatně vyšší než napadení vrcholových částí korun. Vrcholy korun byly ve většině případů napadeny jen slabě.

Například na osmimetrovém stromě klenu bylo ve výši 2 metrů v průměru na jednom listě 52 poškozenin, ve výši 4 metrů 37 poškozenin, ve výši 6 metrů 23 poškozenin a ve výši 8 metrů 10 poškozenin na jednom listě. Jen tam, kde javory klenu neměly v porostu větve blízko země, byly silně napadeny i korunové části.

Listy javoru mléče nikdy napadeny nebyly. Zatím však není známo, zda je tento jev způsoben tím, že samice na javor mléč vajíčka vůbec nekladou, či že larvy po vylíhnutí zahynou.

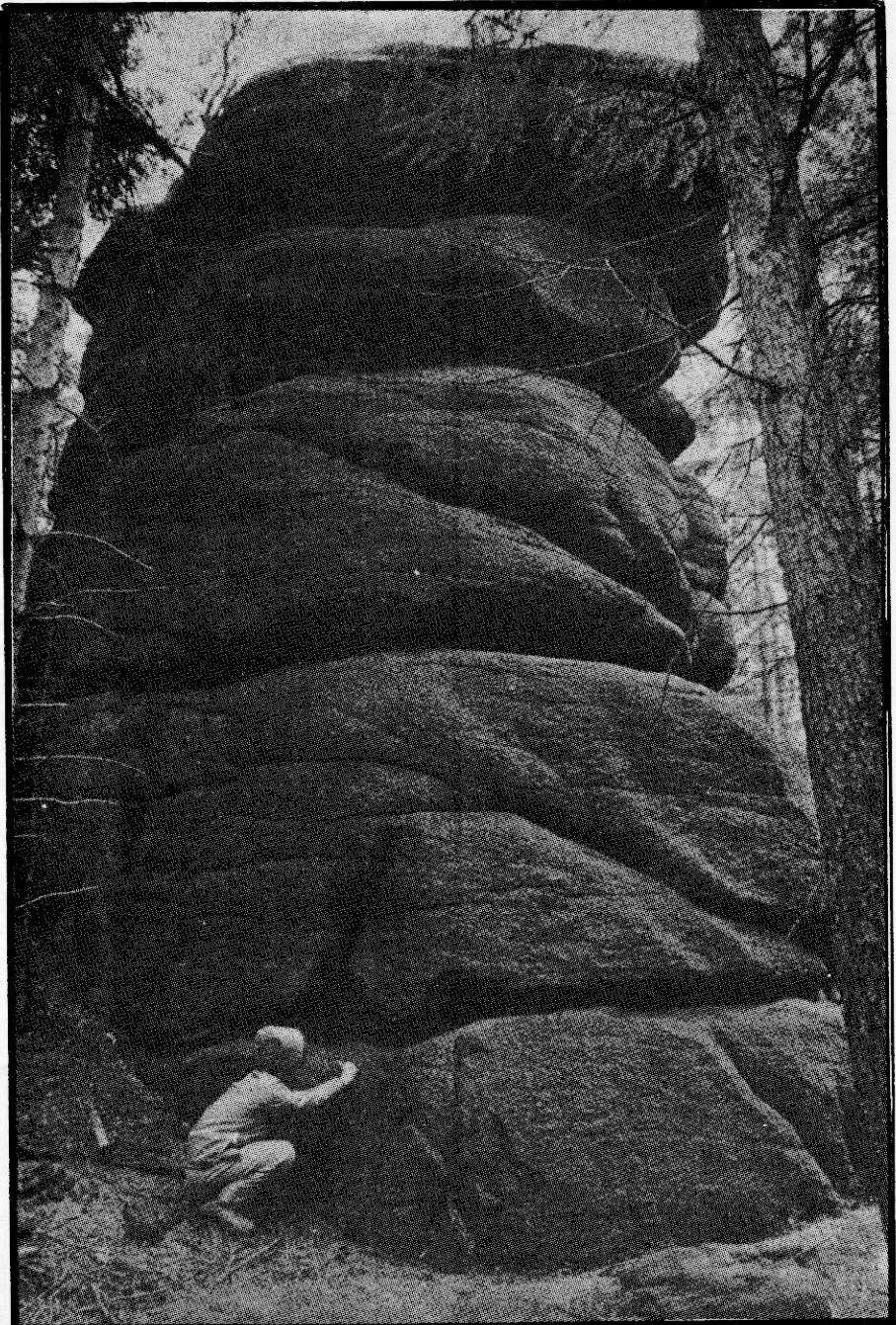
Velice zajímavé bylo zjištění výrazných rozdílů v napadení mladých javorů poblíž Koliby v Mariánských Lázních. Několik mladých stromků zde nebylo napadeno vůbec, až se jejich větve proplétaly s větvemi javoru, jejichž listy byly posety více než 50 skvrnami působenými těmito bejلومorkami. Příči-

na odolnosti těchto javorů bude sledována v následujícím roce.

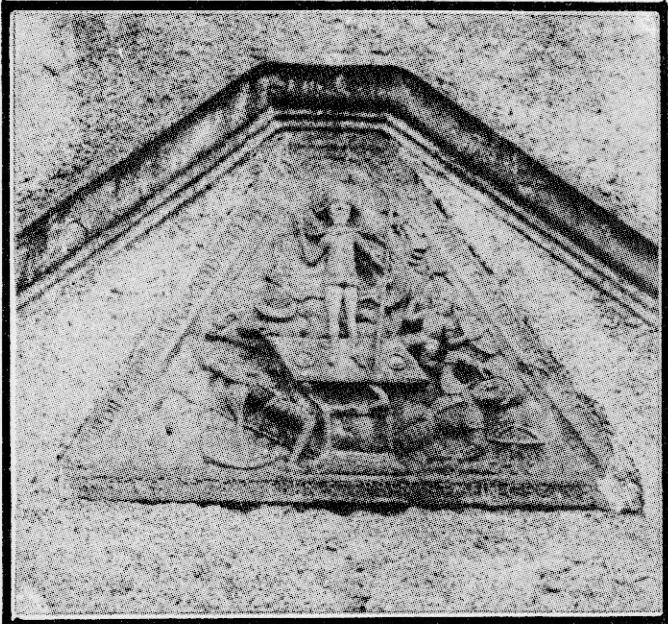
Zatím lze těžko hodnotit příčiny kalamity bejلومorek u javoru klenu v oblasti Slavkovského lesa. Vzhledem k tomu, že napadení bylo silnější ve výše položených oblastech (např. Podhorní vrch) a že směrem ny východ končí za Chodovem, východně od Bečova, není vyloučeno, že kalamitní výskyt má souvislost s imisemi z oblasti Vřesové.

REDAKČNÍ POZNÁMKA:

Čeleď BEJLOMORKOVITÍ • Cecido-myidae • (řád: dvoukřídlí, podřád: dlouhorozí, čeleď: bejلومorkovití), zahrnuje druhově nesmírně bohatou skupinu bejلومorek a plodomorek. Jsou to droboučké mušky, často menší než jeden milimetr. Přes jejich nesmírnou početnost si jich v přírodě sotva všimneme. Zato neuniknou naši pozornosti výsledky jejich činnosti. Larvy většiny druhů žijí totiž v podivně deformovaných částech rostlin, kterým říkáme hálky. Ty mají nejrozmanitější tvar a vznikají na listech, na výhoncích, na pupenech i na květech. Bejلومorky jsou rozšířeny po celém světě, zejména však na severní polokouli. Je popsáno na čtyři tisíce druhů. U nás je díky dr. E. Baudyšovi a dr. Skuhrové nejlépe probádaným územím z hlediska výskytu bejلومorek Severomořský kraj.

'MOUČNÉ PYTLE' - tvarově nevšední žulová skaliska, se vypínají jako strážní věže nad tzv. Starou slavkovskou stezkou, někdejší rušnou spojnici Karlových Varů a Horního Slavkova. Ke skalám se váže řada lidových pověstí. Podle některých jsou bizarní útvary zkamenělým povozem lako-mého mlynáře, jiné naznačují, že na skalách snad v dávné minulosti skutečně bývalo strážiště nad důležitou obchodní stezkou. Přírodní zajímavost "Moučné pytle" je dosud jen velmi málo známá. (PhDr. S. Burachovič-Ing. S. Wieser)

RENESANČNÍ RELIÉF V KOSTELNÍ BŘÍZE

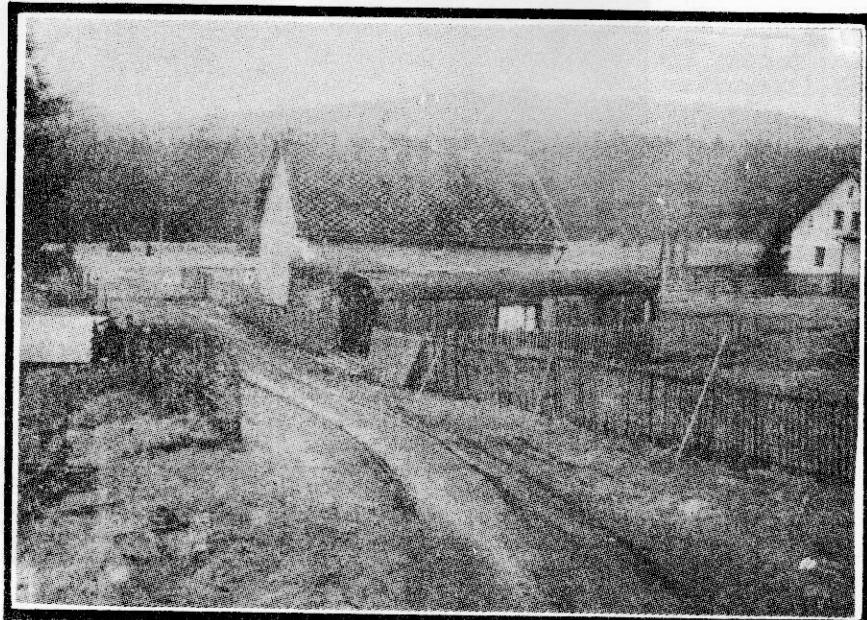
Renesanční kamenný reliéf Zmrtvýchvstání zdobí věž kostela sv.Petra a Pavla v Kostelní Bříze u Sokolova. Umělecky hodnotné sochařské dílo neznámého mistra je komponováno do trojúhelníku. Kostel pochází ze 16.století, jeho nynější pozdně barokní podoba je z roku 1802. Kromě vyobrazeného reliéfu jsou do stěny kostelní věže vsazeny ještě dvě další pozoruhodné obrazové desky ze 16.století - Ukřižování a reliéf se znakem.

(S.Burachovič-S.Wieser)

HOSPODÁŘSKÉ OBJEKTY

Hospodářské objekty v intravilánu rekreační osady Lazy, jsou dokladem stavební nekázně. Oba vyřazené železniční vagony mají údajně plnit funkci garáže a hospodářského objektu. Tyto stavební skvosty postavené v krajinářsky exponované krajině měly být do konce pololetí tohoto roku odstraněny. Arnika č.3/1982 byla předána do tisku 30.září !

(Správa CHKOSL - foto Zdeněk Huml)

TERÉNNÍ ŠKOLENÍ

■ STRÁŽOVSKÉ VRCHY ■

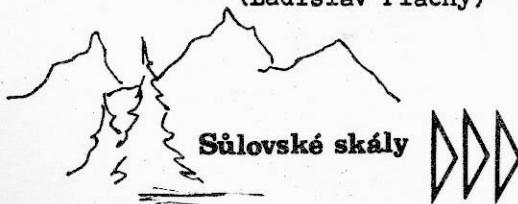
Odbor státní ochrany přírody při KSSPP v Plzni uspořádal podle předem stanoveného plánu terénní školení dobrovolných pracovníků státní ochrany přírody z celého západoceského kraje.

12.června 1982 odjezd autobusem ČSAD z Plzně po trase: Plzeň, Praha, Hradec Králové, Olomouc, Rožnov. Příjezd do Povážské Bystrice v 18.00 hodin. Ubytování v hotelu Manín. Zde na nás též čekal pracovník KSSPP z Banské Bystrice dr. Galvánek, který nás po všechny dny obětavě doprovázel a podával výklad.

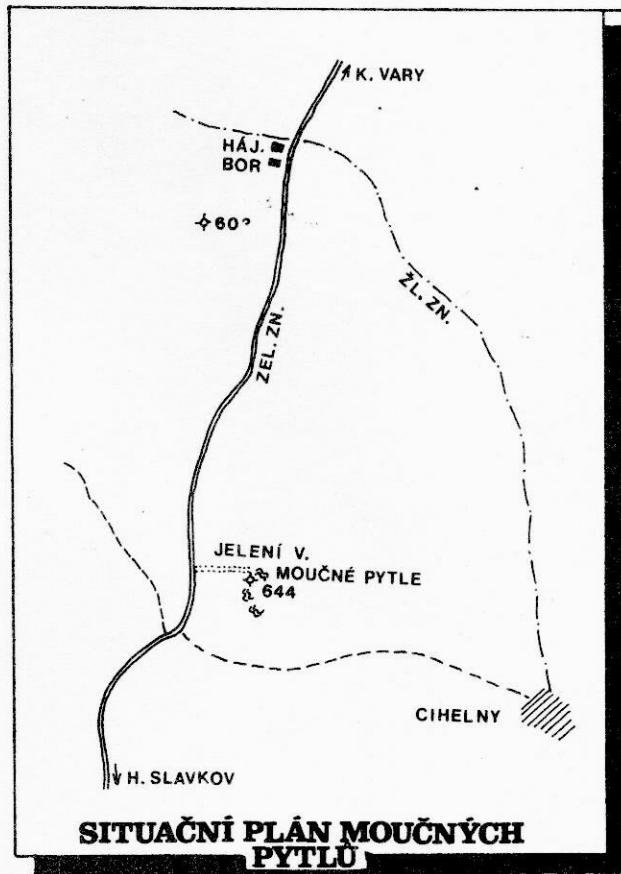
Během terénního školení jsme navštívili Súlovské skály, Manínskou a Kosteleckou úžinu. Prohlédli jsme si překrásnou rázovitou obec Čičmany. Stanuli jsme na nejvyšším vrcholu Strážovských vrchů -- na Strážově (1214 m.n.m.) a obdivovali se vzácné výpomilné květeně. Zájít k bylo hodně. Zajeli jsme též do osady Horná Poruba. Po červeně značené turistické cestě jsme vystoupili na vrch Vápeč (956 m.n.m.), následoval výstup na Omšeckou Babu, prohlédli jsme si Trenčanské Teplice atd.

Počasí nám po celou dobu přálo, i když někdy menší dešťové přehánky a následné citelné ochlazení mnohdy narušovaly stanovený program. Všude jsme se setkávali s ochotou a přátelským, kolegiálním porozuměním. Všichni účastníci terénního školení získali hodně nových teoretických i praktických poznatků, které budou moci využít při své dobrovolné práci.

(Ladislav Plachý)

Súlovské skály

SITUAČNÍ PLÁN MOUČNÝCH PYTLŮ

